

Marika Leino

ELÄMYKSIÄ ELÄMÄÄN SOSIAALIPEDAGOGISEN
HEVOSTOIMINNAN AVULLA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2012

ELÄMYKSIÄ ELÄMÄÄN SOSIAALIPEDAGOGISEN HEVOSTOIMINNAN AVULLA

Leino, Marika
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Tammikuu 2012
Ohjaaja: Kumpulainen, Lenita
Sivumäärä: 68
Liitteitä: 5

Asiasanat: sosiaalipedagogiikka, sosiaalipedagoginen hevostoiminta, elämyksellisyys, toiminnallisuus, yhteisöllisyys

Opinnäytetyön aiheena on sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yhteisöllistä, toiminnallista ja elämyksellistä toimintaa talliympäristössä. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet tulevat suoraan sosiaalipedagogisesta ajattelusta. Hevostoiminta on parhaimmillaan ratkaisukeskeistä, pitkäjänteistä ja tavoitteellista toimintaa, jossa pyritään vahvistamaan asiakkaan sosiaalista elämää sekä lisäämään hänen hyvinvointiansa ja työkykyänsä.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen. Toteutin sen havainnoimalla länsisuomalaista hevostallia, jossa toteutetaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Tein havainnoinnit ja haastattelut maaliskuun ja lokakuun 2011 välisenä aikana. Keräsin aineiston osallistuvan havainnoinnin ja avoimien haastattelujen avulla.

Havainnointien ja haastattelujen avulla olen pyrkinyt tuomaan esiin niitä keinoja, joiden avulla voidaan tukea lasten ja nuorten tervettä kasvua ja ennalta ehkäistä syrjäytymistä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yksi keino. Työssäni olen keskittynyt sosiaalipedagogisen hevostoiminnan suurimpaan asiakasryhmään lapsiin ja nuoriin. Havainnoitavina kohteinani olivat tyttöjen pienryhmä sekä autistisia piirteitä omaava poika. Pää tarkastelukohteenani olivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteet: toiminnallisuus, yhteisöllisyys sekä elämyksellisyys. Havainnointien lisäksi haastattelin yhtä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajaa sekä yhden lapsen tättä.

Havainnointitulokseni osoittivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tukevan asiakkaiden sosiaalisuutta, itsetunnon kehitystä, toiminnallisuutta sekä tuovan asiakkaan elämään yhteisöllisyyttä ja elämyksiä. Havainnointieni aikana huomasin jokaisessa havainnointikohteessa positiivisia muutoksia, joista jotkut olivat pieniä ja toiset isompia.

EXPERIENCES IN LIFE WITH SOCIAL PEDAGOGICAL HORSE ACTIVITY

Leino, Marika

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

January 2012

Supervisor: Kumpulainen, Lenita

Number of pages: 68

Appendices: 5

Keywords: social pedagogy, social pedagogical horse activity, experientiality, functionality, community

The subject of this thesis is social pedagogical horse activity. Social pedagogical horse activity is communal, functional and experiential activity in horse stable environment. The goals of social pedagogical horse activity are coming straight from social pedagogical thinking. At its best social pedagogical horse activity is solution-oriented, long-term and goal-oriented activity, which aims to improve client's sociability and increase his or hers welfare and ability to work.

This thesis is a qualitative thesis which I executed by observing a horse stable in Western Finland which implements social pedagogical horse activity. I made my observations and interviews during the time between March and October in 2011. Material was gathered with participant observation and open interview.

The purpose of observations and interviews is to bring out resources which can be used to support children and young people's healthy growth and prevent social exclusion. Social pedagogical horse activity is one way. In this thesis I have focused on the biggest client group of social pedagogical horse activity which is children and young people. Observation targets were a small-group of girls and boy who have autistic features. My main observation target was the principles of social pedagogical horse activity: functionality, community and experientiality. In addition to observation I interviewed one director of social pedagogical horse activity and one child's aunt.

Results of my observations reveals that social pedagogical horse activity supports client's sociability, the development of self-esteem, functionality and it brings to clients life community and experiences. During my observations I found positive changes in every client. Some changes were small and some of them were bigger.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	7
2.1	Erilaiset työmuodot ja toiminnan tavoitteet.....	8
2.2	Sosiaalipedagogiikan kohderyhmät	9
2.3	Tunnekasvatus lapsen ja nuoren kasvun tukena	10
3	SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA	11
3.1	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet ja periaatteet.....	11
3.2	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kohderyhmät	13
3.3	Hevonen.....	13
3.3.1	Hevonen tunnekasvattajana.....	14
3.3.2	Hevonen työparina	15
3.4	Talliympäristö	16
3.5	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan aiemmat projektit	17
3.5.1	Pegasos-hanke	17
3.5.2	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä	18
3.6	Sosiaalipedagoginen Hevostoiminta Ry	18
3.7	Ratsastusterapia vs. sosiaalipedagoginen hevostoiminta.....	19
4	AUTISMI	20
4.1	Autismin aakkoset CARS-arvioinnin mukana.....	20
4.2	Autistinen käyttäytyminen	21
4.3	Sosiaalisuuden kehittyminen	22
4.4	Kielen kehitys	23
4.5	Erilaisia terapioita autistisen henkilön kuntoutukseen.....	24
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
5.1	Laadullinen opinnäytetyö	25
5.2	Havainnointi.....	26
5.2.1	Osallistuva havainnointi	26
5.3	Avoin haastattelu	27
6	SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA LÄNSISUOMALAISESSA HEVOSTALLISSA.....	28
6.1	Kipinä hevostoimintaan	28
6.2	Toiminnan ohjaajan näkemys sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.....	28
6.3	Hevosen merkitys sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa	29
6.4	Sosiaalipedagoginen hevostoimintaa länsisuomalaisessa tallissa.....	30
6.5	Asiakasyhmät	32

6.6	Tallin ilmapiiri	33
6.7	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuloksia.....	34
6.8	Hevostoiminnan tulevaisuus	34
7	TÄDIN HAASTATTELU.....	35
7.1	Ensimmäiset kohtaamiset hevosen kanssa.....	36
7.2	Hevostoiminnan näkyvyys pojan arjessa	37
7.3	Hevostoiminnan toteutuminen asiakkaan näkökulmasta	37
7.4	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikutuksia poikaan	38
8	HAVAINNOINTI	39
8.1	Tuntien rakenne	39
8.2	Toiminta tallilla.....	40
8.3	Autistisia piirteitä omaava poika	40
8.3.1	Ensimmäinen havainnointikerta	42
8.3.2	Toinen havainnointikerta.....	42
8.3.3	Kolmas havainnointikerta	44
8.3.4	Neljäs havainnointikerta.....	45
8.3.5	Viides havainnointikerta	46
8.3.6	Yhteenveto	46
8.4	Tyttöjen pienryhmä.....	47
8.4.1	Ensimmäinen havainnointikerta	47
8.4.2	Toinen havainnointikerta.....	48
8.4.3	Kolmas havainnointikerta	49
8.4.4	Neljäs havainnointikerta.....	50
8.4.5	Viides havainnointikerta	50
8.4.6	Kuudes havainnointikerta.....	51
8.4.7	Yhteenveto	52
9	POHDINTA.....	53
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on osallistuvien havainnointien sekä avoimien haastattelujen avulla selvittää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia sekä vaikutuksia lapsi- ja nuorisotyössä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on havainnoinnin ja haastattelujen avulla konkretisoida hevostoiminnan sosiaalipedagogisten tavoitteiden toteutuminen. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteina on syrjäytymisen ennalta ehkäisyn lisäksi tuoda asiakkaan elämään toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä elämyksellisyyttä. Hevostoiminta on tarkoitettu kaikille ikäryhmille ja erilaisista taustoista tuleville ihmisille, mutta tässä opinnäytetyössä paneudun erityisesti 9-12-vuotiaista koostuvaan tyttöjen pienryhmään sekä yhdeksänvuotiaaseen autistisia piirteitä omaavaan poikaan. Työssäni käsittelen melko laajasti autismia, koska havainnointieni aikana koin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan olevan tulevaisuudessa yksi hyödyllinen kuntoutusmenetelmä autismin kirjon henkilöille.

Sosionomin (AMK) koulutuksen aikana erikoistuin sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön, koska minua kiinnosti työskentely lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoimintaa voidaan hyvin hyödyntää alakouluikäisten ja sitä vanhempien lasten ja nuorten kanssa. Hevosien ja talliympäristön avulla lapsi ja nuori oppivat muun muassa ottamaan vastuuta, noudattamaan sääntöjä ja rajoja, toimimaan yhteisön jäsenenä, sekä näyttämään ja säätelemään tunteitaan.

Olen työskennellyt lähes koko elämäni hevosten kanssa vaihtelevissa määrin. Isäni osti ensimmäisen ravihevosensa, kun olin seitsemänvuotias. Siitä lähtien olen käynyt touhuamassa ravitalleilla silitellen ja antaen makupalloja hevosille. Ratsastuksen aloitin samoihin aikoihin ratsastuskouluilla ja aktiivisesti kävinkin tunneilla 13–14-vuotiaaksi asti.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vielä tällä hetkellä melko uusi toimintamenetelmä sosiaalipedagogiikassa. Itse kiinnostuin aiheesta kuultuani siitä ensi kerran sosionomiopintojeni aikana. Aiheeseen ei paljon kulutettu aikaa, mikä harmitti minua, koska aihe kiinnosti minua. Syksyllä 2010 minulla heräsi ajatus siitä, että tästä voisin tehdä opinnäytetyöni. Olivathan hevoset olleet iso osa elämäni usean vuoden ajan.

Hevonen on kulkenut ihmisen vierellä monia tuhansia vuosia, niiden korviin on kuiskittu monet salaisuudet ja murheet. Hevonen on monia ihmisiä yhdistävä yhdys-side. Raviradoilla hevosmiehet tapaavat ystäviään, puhuvat hevosistaan, antavat toisilleen pelivinkkejä, kannustavat tuttujaan ja onnittelevat kun toinen menestyy. Ratsastustalleilla tytöt puunaavat ja hellivät hevosia sekä tekevät mielellään tallitöitä hevosten hyvinvoinnin eteen. Omassa lapsuudessani naapuruston tytöt leikkivät yhdessä tallinpitoa tekemällä metsään hevostallin oksista, kivistä ja kattopelleistä. Vanhat kammat ja harjat olivat hevosharjoja ja äidin vanhoista kankaista tehtiin hevosille loimia. Yhdessä rakennettiin hevosille laitumia villalangoista, tallattiin pyöreä polku ratsastuskentäksi jonne sitten rakennettiin esteitä. Kun asiaa tarkastelee jälkeenpäin, oli se hyvin yhteisöllistä toimintaa.

Hevosten kanssa työskentelevät ihmiset puhuvat omaa slangiaan, omaa kieltään, jota eivät muut ihmiset ymmärrä. Monet puhuvatkin hevoskärpäsestä – kun se kerran pääsee puremaan, siitä ei pääse eroon.

2 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikasta ei ole olemassa yhtä kaikkien hyväksymää tulkintaa. Tulkinta on aina yhteyksissä erilaisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurillisiin piirteisiin. Käsitettä on käytetty erilaisissa merkityksissä ja asiayhteyksissä. Teorian ja käytännön vuorovaikutus on ihanteena esimerkiksi koulutusalan sosiaalipedagogiikassa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 10-11)

Sosiaalipedagogiikan tavoitteina ovat sosiaalisten ongelmien ehkäisy ja lievittäminen pedagogisin keinoin. Sosiaalipedagogiseen käsitteeseen liitetään usein pyrkimykset yhteiskunnallisten epäkohtien pedagogiseen kohtaamiseen, huono-osaisten auttamiseen ja hyvinvointiin, yhteiskuntarauhan, oikeudenmukaisuuden, yksilövapauden ja solidaarisuuden edistämisen pedagogisen keinoin. Sosiaalipedagogiikassa pohditaan,

miten yhteiskunnan pitäisi auttaa niitä, jotka eivät sulaudu yhteiskuntaan yhteiskunnan jäseniksi. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13-14)

Sosiaalipedagogiikka rakentuu teorian ja käytännön ympärille. Sosiaalipedagogiikassa painotetaan ajattelua ja tekemistä sekä teorian ja käytännön yhteenkuuluvuutta ja vuorovaikutusta. Sosiaalipedagogiikassa ei tyydytä selittämään ja kuvaamaan ongelmien syntymekanismeja, vaikutuksia tai ilmenemismuotoja, vaan siinä keskitytään ongelmien ratkaisemiseen ja miten ratkaisuihin päästään. (Hämäläinen 1999, 17)

Suomessa ala on varsin uusi, kun taas muualla Euroopan maissa sosiaalipedagogiikka on saavuttanut asemansa. Käsitettä sosiaalipedagogiikka käytettiin ensimmäisen kerran 1840-luvulla Saksassa. Joissain oppihistorian julkaisuissa katsotaan sosiaalipedagogisen ajattelun syntyneen jo antiikin aikana. Jo silloin ymmärrettiin hyvin kasvatuksen merkitys. Mutta jos sosiaalipedagogiikka ymmärretään vähäosaisten auttamisena, sen juuret eivät löydy antiikista. Lähtökohdat tieteen kehittymiselle loivat kuitenkin saksalaiset Karl Mager (1810-1858) ja Adolph Diesterweg (1790-1866). He ottivat ensimmäisinä käyttöön käsitteen sosiaalipedagogiikka ja tulkitsivat sen sisältöä. Ensimmäiset teoreetikot tulkitsivat käsitettä kuitenkin eri tavoin. Tämä kuvaa hyvin sosiaalipedagogiikan luonnetta. Paul Natorp (1854-1927) ja Herman Nohl (1879-1960) ovat sosiaalipedagogiikan oppihistorian kannalta merkittäviä henkilöitä. (Hämäläinen 1999, 39-48.)

2.1 Erilaiset työmuodot ja toiminnan tavoitteet

Erilaiset työmuodot kuuluvat sosiaalipedagogiseen työhön. Työstä voidaan erottaa myös erilaisia tasoja kuten yksilöllinen ohjaus ja ryhmän kautta tapahtuva pedagoginen vaikuttaminen. Kaikilla tasoilla on pyrkimys sosiaalisten ongelmien pedagoginen lievittäminen ja ehkäisy. Perusajatuksena on, että ihminen itse oivaltaa ongelmansa ja avun tarpeensa. Työssä korostuvat myös toiminnallisuus, elämyksellisyys ja yhteisöllisyys. Parhaimmillaan työ on avointa ja vuorovaikutuksellista. Työssä suositaan myös luovia työmuotoja, kuten musiikkia, draamaa, kuvataiteita ja seikkailua. (Hämäläinen 1999, 66-67)

Luova toiminta auttaa ihmistä syventämään ja jäsentämään itsetuntemusta. Se auttaa myös ihmistä etsimään itsessään uusia puolia, mikä taas auttaa avaamaan uusia mahdollisuuksia elämässä. Luovia tapoja pystytään käyttämään terapeuttisena toimintana. Keskeistä sosiaalipedagogisessa työssä on ihmisen kohtaaminen keskusteluissa, yhteisössä ja toiminnassa. Tärkeää on myös ihmisen subjektiuden vahvistaminen silloinkin, kun se on puutteellista, eikä henkilö pysty aidosti toimimaan elämänsä subjektina. Subjektiutta vahvistetaan aina siten, että toinen ihminen kohdataan ja kohdellaan yksilönä. Työssä voidaan käyttää myös klinisen psykologian työmuotoja ja toimintamalleja. Terapian ja pedagogisen työskentelyn välille on vaikea vetää tarkkaa rajaa. Pedagoginen työote on vähemmän metodista, sekä vaatii työntekijältä tilanneherkkyyttä ja spontaanisuutta. (Hämäläinen 1999, 67-69.)

2.2 Sosiaalipedagogiikan kohderyhmät

Sosiaalipedagogiikan kohderyhmät ovat siellä missä elämänhallinta, osallistuminen, sosiaalinen identiteetti ja yhteiskunnallinen subjektiivisuus ovat uhattuna tai puutteellisesti kehittyneet. Syrjäytyminen on myös lisääntyvä ongelma ja vaikuttaa elämänkaaren eri vaiheissa. Työn tärkein ajatus on, että huonommassa asemassa oleville ihmisille annetaan mahdollisuus omaehtoiseen elämään, parempaan arkeen, yhteenkuuluvuuden saamiseen sekä osallistumiseen. Erilaisia ryhmiä, joiden parissa työskennellään, ovat esimerkiksi alkoholistit, kehitysvammaiset, vanhukset ja laiminlyödyt lapset. Ryhmien kanssa työskentely edellyttää ryhmän erityispiirteiden tuntemusta. (Hämäläinen 1999, 73-74)

Työ ulottuu myös sinne, missä ongelmat ovat vasta aluillaan. Ennaltaehkäisy on oleellista, sillä mitä pidemmälle asiat menevät, sitä vaikeampaa kierrettä on katkaista. Työssä kohdataan usein ihmisiä, joilla on ollut traumaattisia kokemuksia. Pedagogisen työn lisäksi ihmiset tarvitsevat usein myös psykiatrista hoitoa. Pedagogisen lähestymistapa mielletään usein lasten ja nuorten kanssa tapahtuvaan työhön, mutta käsite ei rajoitu kuitenkaan siihen vaan kattaa koko elämänkaaren. Tärkeää on alan kehittymisen kannalta, että käytännön työmuotoja kootaan yhteen ja dokumentoidaan. (Hämäläinen 1999, 74-78.)

2.3 Tunnekasvatus lapsen ja nuoren kasvun tukena

Jokainen ihminen on tunneihminen. Lapsuudessa ja nuoruudessa tunteet määrittelevät enemmän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista elämää kuin aikuisena. Turvallinen ympäristö ja aikuissuhteet luovat nuorelle tasapainoisempaa tulevaisuutta. Lasten ja nuorten kyky hallita tunteitaan muuttuu kasvatuksen ja sosiaalisten kokemusten kautta. Aikuinen pystyy yleensä kätkemään tunteitaan tai näyttämään niitä vai osittain, mutta lapsi tai nuori näyttää tunteensa peittelemättä. Tunne-elämä kehittyy sen mukaisesti, kuinka lapsuuden ja nuoruuden aikana joudutaan torjumaan ja tukahduttamaan tunteita. Tunteet ovat ihmisen keskeinen osa ja ne määrittelevät olotilaamme sekä ohjaavat ajatuksiamme. Ne vaikuttavat ajatuksiimme, olotilaamme sekä kertovat muille ihmisille, mitä meille kuuluu. Tunteiden syntymiseen on aina jokin syy, ja tämän takia tunteet on otettava vakavasti. (Kemppinen 2000, 1.)

Lapsi on erityisen herkkä tunnekasvatukselle varhaislapsuuden sekä murrosiän ja sitä seuraavan identiteettikriisin aikana. Lasten ja nuorten kasvuprosessissa tunnekasvatuksella on keskeinen ja tärkeä merkitys. Jos lapsi joutuu odottamaan, että saa aikuiselta positiivista palautetta sekä kokee, ettei saa riittävästi positiivisia tunteita saattaa lapsesta tulla pelokas ja epävarma. Tunne-elämä kehittyy parhaiten, kun lapsi saa ilmaista riittävän vapaasti tunteitaan, häntä pidetään sylissä ja annetaan kehittyä omaan luonnolliseen tahtiin. (Kemppinen 2000, 2-3.)

Tunne-elämän kehitystä voidaan tukea monin eri tavoin. Tärkeintä on tunteiden havaitseminen sekä hallinta. Havaitsemisella tarkoitetaan tunne-elämän tietoista tarkkailua ja analysointia. Tunteiden hallitsemisella tarkoitetaan, että pystyy tietyissä tilanteissa näyttämään tunteensa sopivalla tavalla. Lapsuudesta nuoruuteen voidaan toteuttaa tietoista tunnekasvatusta. Tunnekasvatusta ei voi korvata millään muulla kasvatuksellisella asialla. Tunteet vaikuttavat ihmisen valintoihin järkeä enemmän. Nuoruudessa tunnevalinnoilla on suurempi merkitys kuin aikuisuudessa. Parhaita tuloksia saadaan silloin, kun nuori itse kokee myös empatiaa aikuista kohtaan, jolloin kumpikin voi myös kokea itsensä erillisenä yksilönä. Tunnekasvatuksella pyritään muodostamaan lämpimiä ihmissuhteita. Hyvä ihmissuhde perustuu jatkuvaan vuorovaikutukseen muiden ja itsensä kanssa sekä luottamukseen. Tunneäly tarkoittaa omien tunteiden tiedostamista, itsensä motivoimista suorituksiin, omien mielitekojen hil-

litsemistä, itsekuria sekä hyvää ihmissuhdetaitoa. Riittävät positiiviset kokemukset auttavat tunne-elämää kehittymään normaalisti. (Kemppinen 2000, 4-5.

3 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keskeiset periaatteet löytyvät suoraan sosiaalipedagogisesta ajattelusta. Yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys toteutuvat kuin itsestään talleilla (Hyvätti 2009, 79). Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä syrjäytymistä (Pesonen, Hankimo, Pystynen & Pesonen 2007, 217.). Hevostoiminta on tarkoitettu kaiken ikäisille ja erilaisista lähtökohdista tuleville asiakkaille, mutta se on kuitenkin suunnattu erityisesti lapsille ja nuorille (Työllistävä Hevonen 2010).

3.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet ja periaatteet

Päätarkoituksena on tukea asiakkaiden sosiaalista hyvinvointia ja tervettä kasvua hevosen sekä talliyhteisön avulla. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta voidaan luokitella eräänlaiseksi ideologiaksi; se on tapa ajatella ja toimia. Yhteisöllisyys ja toiminnallisuus ovat hevostoiminnassa keskiössä. Toiminta toteutetaan hevosalleilla, joissa toimintaa pitää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan koulutuksen saanut ohjaaja, joka on käynyt aiemmin sosiaali-, terveystai kasvatusalan pohjakoulutuksen. (Pesonen, Hankimo, Pystynen & Pesonen 2007, 217) Hän toimii toiminnan suuntaviivojen vetäjänä ja omalla esimerkillään ohjaa muita toimimaan sekä kirjoitettujen että kirjoittamattomien sääntöjen ja rajojen mukaan (Hyvätti 2009, 76). Hevosten kanssa toimiminen vahvistaa myönteistä minäkuva, kehittää vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa käytännön työn kautta ajattelua. Talliympäristössä työskennellään ulkoilmassa luonnon keskellä, joka mahdollistaa mielekkäiden asioiden tekemisen sekä saadaa pitää hauskaa eläinten ja toisten ihmisten kanssa. (Pesonen, Hankimo, Pystynen & Pesonen 2007, 217) Ohjaajan lisäksi tärkeässä roolissa ovat myös muut tallilla käyvät ihmiset (Kauppinen 2008, 6).

Talliympäristö ja hevoset rauhoittavat ja antavat mielihyvää. Hevostoimintaan kuuluvat tallityöt, kuten tallin, hevosten ja varusteiden puhtaanapito sekä hevosten ruokinta, ratsastus, hevoskärryillä ajaminen ja hevosen taluttaminen. Hevostoiminnan tarkoituksena on auttaa niitä ihmisiä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä tai ovat jo syrjäytyneet. Kaiken keskipisteenä on hevonen ja sen hyvinvointi. Hevosen avulla asiakkaalle näytetään niiden asioiden tärkeys, joista asiakkaan oma hyvinvointi syntyy. Näitä asioita ovat esimerkiksi riittävä lepo, puhtaus, säännölliset ja terveelliset ruokattumukset sekä riittävä liikunta. Vuorovaikutustaidot tulevat myös esille hevosen kanssa. Hevostoiminta pohjautuu asiakkaan toiminnan kautta saatuun omaan kokemukseen. (Kauppinen 2008, 6)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on parhaimmillaan ratkaisukeskeistä itsensä kehittämistä. Ongelmia ei lähdetä ratkomaan menneisyydestä, vaan keskitytään asiakkaan nykyisiin voimavaroihin, minkä jälkeen mietitään, miten ne voisivat auttaa ja tukea asiakkaan itsensä kehittämistä ja tervettä kasvua. Hevostoiminta on pitkäjänteistä ja tavoitteellista toimintaa. Koko ajan pyritään parantamaan asiakkaan sosiaalista elämää. Asiakas kuitenkin itse asettaa omat tavoitteet, niistä voimavaroista joita hänellä on. (Kauppinen 2008, 6)

Yleiset tavoitteet ovat asiakkaan sosiaalinen vahvistuminen sekä hyvinvoinnin ja työkyvyn lisääntyminen. Hevostoiminnan kautta voidaan myös lieventää asiakkaan mielenterveysongelmia. Hänelle tarjotaan sellainen ympäristö, jossa aito vuorovaikutus ja voimaantuminen ovat mahdollisia. Asiakas pystyy talliympäristössä paremmin tutustumaan itseensä sekä saa onnistumisen kokemuksia. Jokaiselle asiakkaalle luodaan omat henkilökohtaiset tavoitteet. (Kauppinen 2008, 10)

Hevostoiminnan keskeiset periaatteet ovat yhteisöllisyys, toiminnallisuus, elämyksellisyys, pedagogisen suhteen luominen sekä turvallisuuden maksimoiminen. Hevostoiminta kasvattaa yksilöä yhteisössä sekä yhteisön jäsenenä. Vertaistuellalla on suuri merkitys monelle asiakkaalle. Ryhmän yhteinen toiminta auttaa lievittämään syrjäytymistä. Elämyksien kautta pystytään löytämään ratkaisuja ongelmatilanteisiin ja selviytymään niistä. Pedagogisessa suhteessa nuorta autetaan tiedostamaan omia mahdollisuuksia ja vaikutuksia omaan elämänhallintaan. Nuori on mukana monessa eri roolissa, mikä tekee toiminnasta kokonaisvaltaista. Turvallisuus on tärkeä asia. Oh-

jaajana tulee olla aina sosiaalialan ammattilainen, jolla on hyvä tuntemus hevosista. Toimintaympäristö pyritään pitämään mahdollisimman turvallisena. Hevosen ja ratsastajan varusteet tulee myös olla asianmukaiset sekä vakuutukset tulee hoitaa kuntoon. (Kauppinen 2008, 8)

Sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta löytyy terapeuttisia elementtejä, mutta sitä ei luokitella terapiaksi. Työmuotona hevostoimintaa ei ole tarkkaan määritelty. Se on laaja kokonaisuus, jossa käytetään erilaisia sosiaalipedagogisia menetelmiä. (Työllistä Hevonen 2010). Toiminnan päämääränä on lisätä syrjäytymisvaarassa olevien lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvointia ja työkykyä. Erilaiset tallityöt, hevosen hoitaminen, ratsastus ja ajaminen auttavat päämäärän saavuttamisessa. Talliympäristö on pysäyttävä ja rauhoittava paikka, jonka avulla saadaan hyviä muutoksia tapahtumaan esimerkiksi ylivilkkaassa nuoressa. Ison eläimen kanssa toimiminen on voimaannuttava kokemus. Hevonen ei tuomitse asiakasta ulkonäön perusteella eikä piittaa asiakkaan diagnooseista. (Mäkinen 2011, 16-17)

3.2 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kohderyhmät

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii kaiken ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille. Hevostoiminta voi antaa masentuneille, työttömille ja koulupudokkaille syyn nousta aamulla sängystä ylös ja mennä ulos neljän seinän sisältä talleille. Hevostoiminnasta voivat hyötyä niin mielenterveyskuntoutujat kuin syömishäiriöiset. Hevoset eivät tuomitse ihmisiä heidän ulkonäkönsä takia, mikä voi olla syömishäiriölliselle ihmiselle vapauttavaa. Hevosen seura rauhoittaa pieniä lapsia ja autisteja. Hevostoiminnan avulla voidaan kehittää heidän keskittymiskykyä ja viestintätaitoja. (Pesonen, Hankimo, Pystynen & Pesonen 2007, 218)

3.3 Hevonen

Luonnossa hevoset elävät erikokoisissa laumoissa. Hevonen on saaliseläin, joten se tarvitsee lauman tarjoamaa suojaa. Yksin ollessaan hevonen tuntee olonsa haavoittuvaisemmaksi. (Kaimio 2005, 33) Hevosilla sosiaalinen turvallisuus muodostuu siitä,

että laumassa kaikki tietävät oman paikkansa. Laumalla on johtaja, joka turvaa lauman turvallisuuden. (Hyvätti 2009, 77)

Niin kuin ihminen, myös hevonen on yksilö. Hevosen perimä, sikiökauden ja syntymän jälkeiset olosuhteet vaikuttavat yksilön kehitykseen. Ympäristö, elinolosuhteet ja kokemukset muokkaavat hevosen yksilöllisiä piirteitä. (Kaimio 2005, 86)

Hevoset elehtivät paljon ja ne ymmärtävät lajitovereittensa eleitä sekä ilmeitä synnynäisesti. Ihmisen on kuitenkin vaikeaa tulkita hevosen elekieltä. Hevonen viestittää korvien liikkeillä toisille hevosille ja ihmisille tunnetilojaan. Hevosen silmät, korvat, sieraimet ja suu voivat yhdessä ilmaista erilaisia asioita. Hevosen eleet näkyvät kauemmaksi kuin ilmeet, joten ne antavat lähestyvälle hevoselle tai ihmiselle tilaisuuden havaita hevosen mielentilan jo kaukaa. (Kaimio 2005, 22-25)

3.3.1 Hevonen tunnekasvattajana

Hevoset ovat tuntevia olentoja niin kuin ihmisetkin. Ihmisen on oltava valmis opiskelemaan paljon onnistuakseen hevosen kanssa. Ihmisen tulee tutustua toiseen eläinlajiin ja oppia tulkitsemaan niiden tapaan tuntea. Viime vuosina on tehty tutkimuksia, joissa on tutkittu hevosten ja muiden kotieläinten reagointia uusiin tilanteisiin. Eläimet reagoivat tilanteisiin johdonmukaisesti sen mukaan, missä määrin tilanteet vastasivat niiden odotuksia sekä mieltymyksiä ja tilanteiden äkkinäisiä muutoksia. Hevonen on laumaeläin, jonka sosiaalinen käyttäytyminen on hyvin tutunomaista ihmisille. Laumaeläinten yhteinen sosiaalisuus antaa hyvin samanlaisia sisältöjä hevosen ja ihmisen biologisille tunteille. Hevoset tuntevat iloa, surua, pelkoa ja suuttumusta niin kuin ihmisetkin. Lisäksi hevoset ovat uteliaita, hämmästyneitä ja tuntevat inhoa. (Pitkänen 2008, 81-84)

Hevostoiminnan avulla lapsi tai nuori voi parantaa vuorovaikutus- ja tunnetaitojaan. Hevosten kanssa työskenneltäessä opitaan eläytymään toisen olennon tunteisiin, tunnistamaan omia tunteita sekä ratkaisemaan itsenäisesti tunneperäisiä ristiriitoja. Nuori löytää mielekästä tekemistä talleilta ja huomaa hevosen arvostavan häntä sellaisena kuin hän on. Samalla nuoren itsetunto kasvaa. Hevoselta saama palaute voi olla hel-

pompi vastaanottaa kuin ihmisen antama palaute. Hevosen on helppo luoda luonnollinen vuorovaikutus nuoren kanssa. (Pitkänen 2008, 47)

Kuten aikaisemmin kerroin lapset ja nuoret näyttävät tunteensa peittelemättä. Myös hevoset toimivat samoin. Talliympäristö on turvallinen paikka, jossa ollaan vuorovaikutuksessa tuntevan eläimen kanssa. Jos lapsi tai nuori lähestyy hevosta epävarmasti, hevonen hermostuu. Jos hevonen tuntee mielihyvää nuoren sitä harjattaessa, ilmaisee hevonen sen esimerkiksi pistämällä silmänsä umpeen ja laittamalla huulensa ”tötterölle”. Hevonen kertoo harjaajalleen nauttivansa tämän harjauksesta.

Eläimen koskettaminen ja tunnevuorovaikutus sen kanssa on todettu vähentävän tehokkaasti esimerkiksi masentuneen kokemaa stressiä. Hevonen osoittaa ihmiselle kiinnostustaan, ja hyväksyvä fyysinen läheisyys lievittää masentuneen oloa omasta sivullisuudesta ja huonommuudesta. Hevonen käyttäytymisellään ohjaa ihmistä aloitteelliseen tunneilmaisuun ja vapauttaa kielteisiä ajatuksia. Hevonen reagoi passiiviseen ratsastajaan jopa pysähtymällä, jolloin masentunut joutuu toimimaan aktiivisesti saadakseen hevosen taas liikkeelle. Hevosen läheisyys tuo ihmiselle muistoja varhaisista vuorovaikutuskokemuksista. Jos ihminen on kokenut sylivajetta lapsuudessaan, voi hevonen omalla olemuksellaan korvata sylivajetta. (Pitkänen 2008, 37-39)

3.3.2 Hevonen työparina

Hevonen on herkkä havainnoimaan ihmisen tunteita, mielialoja, kehonkieltä ja äänensävyjä. Hevosille on vaikea valehdella, eikä sitä pysty huijaamaan käyttäytymällä vastoin omia tunnetilojaan. Hevonen itse on hyvin rehellinen antamaan palautetta; se reagoi tässä ja nyt peittelemättä tunteitaan. Hevonen on eläin, joka luo suhdetta toiseen elävään olentoon kunnioituksen ja luottamuksen kautta. Jos ihminen käyttäytyy hevosta kohtaan harkitsemattomasti tai muuten sopimattomasti, voi hevonen viestittää sen ihmiselle olemalla uhmakas tai itsepäinen. Kun ihminen muuttaa käytöstään paremmaksi, reagoi hevonen muuttamalla omaa käytöstään välittömästi. Väkivalta ei tässä tilanteessa ratkaise mitään, vaan vuorovaikutussuhteessa tarvitaan luottamusta, huomaavaisuutta, vastuullisuutta sekä kärsivällisyyttä. (Seppälä, T. 2011)

3.4 Talliympäristö

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta hyödyntää koko talliympäristön kasvatus- ja oppimismahdollisuuksia (Työllistävä Hevonen 2010). Talliympäristö on paikka, jossa koetaan yhteisöllisyyttä, turvallisuuden tunteita ja onnistumisen elämyksiä. Tavallisella talliyhteisöllä on syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä hyvät mahdollisuudet yhteisölliseen kasvatukseen. Toiminnan tulee olla aikuisjohtoista ja sen tulee olla tietoista toimintaa nuorten hyväksi. Tallilla on yhteiset pelisäännöt, joita kaikki noudattavat. (Hyvätti 2005, 23-24)

Talliympäristö on paikka, joka pystyy tarjoamaan monipuoliset puitteet sosiaalisten ja kasvatuksellisten toimintojen toteutukseen. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on lisännyt toimintaa talleilla sekä antanut uusia näkökulmia toimia hevosten kanssa. Talliympäristö on yhteisöllinen paikka, jossa kokoontuu eri-ikäisiä ihmisiä, jotka tulevat erilaisista lähtökohdista. Tallilla saattaa olla lastenkodin asiakkaita, kehitysvammaisia, maahanmuuttajia, lapsia, nuoria tai aikuisia. Tallilla käyvät ihmiset muodostavat yhteisön, jonka yhteisenä huomion keskipisteenä on hevonen. Jokaiselle yhteisön jäsenelle löytyy varmasti jotakin tehtävää tallista. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden tunne rakentuvat arkipäivän tilanteista. Talliympäristössä yksilö voi yhdessä muiden kanssa harjoitella taitoja, joiden avulla hän rohkaistuu pärjäämään esimerkiksi koulussa, työelämässä tai ystäväpiirissä. (Hyvätti 2009, 77-79)

Talliympäristössä psyykkinen turvallisuus rakentuu luottamuksesta ja uskomuksista, ettei tallilla tapahdu kenellekään pahaa. Talli on hevosille rauhoitettu koti, jossa on käyttäytyttävä rauhallisesti ilman huutamista ja riehumista. Tallilla pidetään päivärytmistä kiinni joka päivä. Tallilla tehtävät työt tehdään joka päivä samassa järjestyksessä ja samaan aikaan hevosen ehdoilla. Hevoset huomaavat heti, jos ruoka on myöhässä tai ihmiset käyttäytyvät epäjohdonmukaisesti. Näistä asioista rakentuu myös ihmisen kokema turvallisuus: rutiinit, ennustettavuus ja johdonmukaisuus luovat turvaa. (Hyvätti 2009, 76)

Satakunnan Kansassa ilmestyi toimittaja Seppälän artikkeli ”Ratsastustalleilla tytöt saavat omaa tilaa ja rauhaa ulkonäköpaineilta”. Artikkelissa kerrottiin talliympäristöstä ja sen vaikutuksista nuoriin tyttöihin. Tyttöjä näkyy paljon tallilla, ja he ovat

vallanneet oman tilan talleilta viettäen siellä paljon aikaa. Poikia ei juuri näy, eikä heitä haastateltujen tyttöjen mukaan tallille kaivata. Osalle tytöistä talliympäristö on tärkeä, koska siellä ei tarvitse kiinnittää huomiota ulkonäköön. Talliympäristö on tila, jossa tytöt vapautuvat ulkonäköpaineistaan. Tytöt kuitenkin nauttivat kaunistautumisesta, mutta talliympäristöön se ei sovi. Talleilla tulee näyttää luonnolliselta. (Seppälä, P. 2011, 11.)

Kokeneemmat tallitytöt opastavat muita. Kun kokemusta karttuu, nuori hevostyttö voi nousta hierarkiassa ylöspäin ja saada luottamuksellisia töitä. Kokemuksen karttuessa pääsee tallityttö myös paremmin mukaan yhteisöön. Kokenut tallityttö jää harvoin yhteisön ulkopuolelle. Tyttöjen mielestä hyvä tallityttö on ahkera, reipas, ei valita, hillitty ja hiljainen, eikä tuo itseään liikaa esille. Vaikka hevosen hoitamisessa menee vain muutama minuutti, hurauttaa päivä kuitenkin tallilla. (Seppälä, P. 2011, 11.)

Kaikilla tytöillä ei ole varaa ratsastustunteihin, mutta he käyvät tallilla silti hoitamisessa hevosia. Tallilla hevosten lisäksi tärkeitä ovat kaverit, ja monet solmivatkin tallilla kestäviä ja läheisiä ystävyys-suhteita. Talli on kuin toinen koti, jossa voi saada kokea enemmän vapautta kuin koulussa ja kotona. Talliympäristö eroaa tyttöjen muusta toiminnasta siten, että tallilla toimitaan isossa ryhmässä, jossa asioista saa kuitenkin päättää itse. Yleensä koulussa ja muualla tytöt kulkevat pareittain tai pienissä ryhmissä. Tyttöjen mielestä talliyhteisö on ainutlaatuinen paikka. Vuosi vuodelta ratsastuksen suosio on kasvanut ja arviolta joka viides 10-18 -vuotiaista tytöistä käy ratsastamassa. (Seppälä, P. 2011, 11.)

3.5 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan aiemmat projektit

3.5.1 Pegasos-hanke

Pegasos-hanke on lastensuojelun kehittämisyhdistys Etappi-Ryhmä Ry:n toteuttama kaksivuotinen yritysryhmän kehittämishanke. Hankkeessa on mukana Perhekoti Toiska, Perhekoti Koskela sekä Koskenkorvan Hevoostalli ja Hepomäen talli. Hankkeen tavoitteena on kehittää lastensuojelupalveluja sosiaalipedagogisen hevosto-

minnan menetelmällä. Hevosten kanssa työskentely on osa tunnetaitokasvatusta, jota harjoitetaan vuorovaikutusosaamiseen keskittyvässä talliyhteisössä. Palvelut kohdennetaan alueen kysyntää vastaaviksi ja lastensuojelun avopalveluihin. Toiminnan avulla ennaltaehkäistään lasten ja nuorten sijoittamista kodin ulkopuolelle. (Pegasos-hanke 2011)

Pegasos-hankkeen avulla lisätään toimitsijoiden ammattitaitoa koulutusten avulla. Koulutukset ovat sekä lastensuojelun menetelmäkoulutusta että hevosalan koulutusta. Koulutuksissa keskitytään hevosen lajinomaiseen ymmärtämiseen ja hyödyntämiseen, hevosen herkkyyden ymmärtämiseen ja lisäämiseen, ja tätä kautta herkkyyden siirtoon asiakastyöhön. (Pegasoshanke 2011)

3.5.2 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä

Suomen Ratsastajainliitto (SRL) sekä Kuopion yliopisto käynnistivät vuonna 2001 opetusministeriön tukeman hankkeen. Hankkeen tavoitteena oli tukea hevostalleilla tehtävää työtä, jossa ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Hanke kantoi aluksi nimeä ”Ratsastuspedagogia ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä”, mutta ratsastuspedagogia muuttui hankkeen aikana sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi. (Hyvätti 2009, 75-76)

Hankkeen puitteissa on tarkoitus työstää oma oppikirja sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle. Tulevaisuudessa olisi tarkoitus saada hevostoiminta osaksi ammattikorkeakouluopiskelua. Hankkeen päätyttyä toiminta siirtyy SRL:lle ja Suomen Hippokselle. (Hyvämäki 2011)

3.6 Sosiaalipedagoginen Hevostoiminta Ry

Sosiaalipedagoginen Hevostoiminta ry:n tehtävänä on tukea ja edistää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kehittämistä ja toimintaedellytyksiä Suomessa. Yhdistys, joka on FRDI:n (the Federation of Riding for the Disabled) jäsen, tukee omien jäsentensä ammatillista verkostoitumista ja yhteistoimintaa. Sosiaalipedagoginen Hevos-

toiminta ry on aktiivisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa ja tuottaa hevostoimintaansa materiaalia. Joka vuosi yhdistys julkaisee toimintakertomuksen. Yhdistyksellä on omat nettisivut, joissa se julkaisee sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyviä artikkeleita, kertoo hevostoiminnasta, koulutusmahdollisuuksista, sosiaalipedagogisen hevostoimintaa tarjoavista talleista ja opinnäytetöistä. (Sosiaalipedagoginen hevostoiminta. 2011)

3.7 Ratsastusterapia vs. sosiaalipedagoginen hevostoiminta

Suomessa on tällä hetkellä kolme terapeutin ratsastuksen muotoa: sosiaalipedagoginen hevostoiminta, vammaisratsastus ja ratsastusterapia. Vammaisratsastus on tarkoitettu kehitys- ja erityisryhmien harrastustoiminnaksi, jota järjestää Suomen Ratsastajainliitto sekä Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu. Ratsastusterapiaan sisältyy sekä toimintaterapeutin mielenterveystyö hevosten kanssa että fysioterapiaan perustuva kuntoutus hevosen avulla. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa painotetaan tavallisten lasten ja nuorten sekä erityisryhmien kanssa työskentelemistä tavallisessa talliympäristössä yhteisöllisenä toimintana. (Pesonen, Hankimo, Pystynen & Pesonen 2007, 212)

Ratsastusterapia on kuntouttavaa toimintaa, jota Kela tukee toisin kuin sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Ratsastusterapiaa hyödynnetään fyysisten vammojen ja sairauksien hoidossa sekä psyykkisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Yleisin ratsastusterapian muoto Suomessa on tällä hetkellä fysioterapeutin ratsastusterapia. Siinä fysioterapeutti pyrkii yhdessä hevosen kanssa parantamaan asiakkaan ryhtiä, asennon hallintaa ja liikuntakykyä. (Pitkänen 2008, 16)

Ratsastusterapia siis keskittyy enemmän asiakkaan kehonhallintaan ja tukemaan asiakkaan fyysistä hyvinvointia, kun taas sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa keskitytään asiakkaan sosiaaliseen vahvistumiseen sekä hyvinvoinnin ja työkyvyn lisäämiseen. Hevostoiminta toteutuu luonnollisessa ympäristössä hevosen kanssa. Keskeistä on yhteisöllisyys, toiminnallisuus, vuorovaikutus, kommunikaatio ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja ratsastusterapia kulkevat lähellä

toisiaan, ja kummassakin on elementtejä toisistaan. Ainoastaan pääpainopisteet poikkeavat hieman toisistaan.

4 AUTISMI

Sana autismi tulee kreikkalaisesta sanasta ”autos”, itse. Autismi sanaa käytettiin ensi kerran jo vuonna 1911. Silloin tanskalainen Eugen Bleuler käytti tätä sanaa aikuispotilaista, jotka vetäytyivät pois muiden seurasta omiin oloihinsa. Lapsesta voidaan jo varhain huomata autistisen käyttäytymisen piirteitä. Viimeistään kolmantena ikävuotena huomataan lapsen kehityksessä poikkeavuutta ikätasoon verrattuna. Lapsi ei ehkä opi puhumaan, tai jo opitut sanat jäävät pois. Myös lapsen leikki ja sosiaaliset taidot kehittyvät hitaasti. (Kujanpää & Norvapalo 1998, 28)

Ennen autismilla on tarkoitettu tiettyä eristäytymistä käyttäytymismuotoa. Autismilla on kuvattu tiettyä ongelma- ja asiakasryhmää, jonka aiheuttajaksi on aiemmin esitetty äiti-lapsi-suhteen häiriötä. Nykypäivän tutkimukset ovat vahvistaneet autismin synnyn olevan biologinen. (Timonen & Tuomisto 1998, 11)

Autismi on neurologisen kehityksen häiriö, joka ilmenee ongelmina autistisen henkilön sosiaalisuudessa, aistikokemuksissa ja kommunikaatiossa. Jokainen autistinen henkilö on oma persoonansa ja heidän käyttäytymiskirjonsa on hyvin laaja. Autistisen henkilön kuntoutus onkin kasvatuksellista kuntoutusta. Autistiselle henkilölle on järjestettävä jokapäiväiseen elämään oppimiskokemuksia, joiden avulla hän pystyy voittamaan vaikeuksia. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 15)

4.1 Autismi aakkoset CARS-arvioinnin mukana

CARS (Childhood Autism Rating Scale, Schopler 1980) on yksi autismin diagnosoinnin väline. Sen tarkoituksena on antaa objektiivinen kuva lapsen autistisesta käyttäytymisestä. CARS:a käytetään yleensä heti, kun epäilykset heräävät lapsen mahdollisesta autismista. Asteikko perustuu käyttäytymisen kvaliteetteihin sekä yleisvaiku-

telman arviointiin. Työn lopussa (Liite 1) on luetteloituna CARS-arvioinnin käyttäytymisen kvaliteetit sekä kuvaus siitä, mitä jokainen kohta tarkoittaa. Osiot on valittu siten, että ne kattavat laajan autistisen kirjon käyttäytymisen skaalan. Tätä arvioinnin menetelmää käytetään myös kuntoutuksen seurannassa. (Räty. 1998. 80)

4.2 Autistinen käyttäytyminen

Autistinen henkilö viihtyy usein omissa oloissaan erillään muista, omassa maailmassaan. Jotkut saattavat vaikuttaa hyvin välinpitämättömiltä ja kylmiltä toisia ihmisiä kohtaan. Autistinen henkilö saattaa olla katsomatta toisia ihmisiä päin sekä suhtautua muihin kuin esineisiin. Nämä piirteet kertovat sosiaalisten taitojen puutteesta. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 25.) Keskeiset pulmat autismissa liittyvät sosiaalisuuteen, käyttäytymiseen, kommunikaatioon ja aistitoimintojen erilaisuuteen. Autististen henkilöiden käyttäytymiseen vaikuttavat kuitenkin myös henkilön ikä, kehitystaso, neurologiset sairaudet ja ongelmat yms. (Ikonen & Suomi 1998, 56.) Niin kuin kaikki muutkin ihmiset, myös autistiset henkilöt ovat yksilöitä.

Usein huomataan ensimmäisenä kielelliseen kehitykseen liittyvät pulmat, joiden kautta aloitetaan tutkimukset, jotta saataisiin selville, mikä lapsella mahdollisesti on. Autistisilla henkilöillä kielenkehitys on normaalista poikkeavaa. Joillekin ei kehity ollenkaan puhetta, vaikka he saattavat äännellä. Toiset sen sijaan taas voivat puhella leikki- tai kouluiässä. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 25.) Varsinkin kielen ymmärtäminen on rajoittunutta. Kielen ymmärtämisen rajoittuneisuus voi olla jopa täydellistä kyvyttömyyttä ymmärtää puhuttua kieltä, lieviä kielen ymmärtämisvaikeuksia tai kaikkea niiden väliltä. Tämä selittää sen, miksi jotkut autistiset henkilöt saattavat ensin oppia puhumaan ja lopettaa sitten puhumisen jonkin ajan kuluttua. (Ikonen & Suomi 1998, 58.)

Käsitteellisten eli abstraktien asioiden ymmärtäminen voi olla autistisille henkilöille vaikeaa. He eivät pysty havaitsemaan eri asioiden välillä olevia eroja ja hienojakoisia yhtäläisyyksiä. Asioiden tarkasteleminen eri näkökulmista on vaikeaa. Tästä johtuen autistisilla henkilöillä on vaikeuksia hahmottaa kokonaisuuksia ja asiayhteyksiä. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 25.)

Autististen henkilöiden aistikokemukset poikkeavat normaaleista aistikokemuksista. Tyypillistä on valikoiva ja yliherkkä kuulo. Joillakin autismin kirjon henkilöillä kuumen, kivun ja kylmän tuntemukset eivät tunnu näkyvän missään. Jotkut saattavat tunnistaa erittäin hyvin makuja ja hajuja. Visuaalinen muisti on monella vahvuutena, ja sille voidaankin perustaa autismin kuntoutus. Kommunikointi voidaan rakentaa erilaisten kuvakorttien avulla. Ympäristö voidaan visualisoida kuvien avulla niin, että autistinen henkilö voi toimia itsenäisesti niiden avulla. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 26.)

4.3 Sosiaalisuuden kehittyminen

Sosiaaliin perustaitoihin kuuluvat taito aloittaa ja lopettaa keskustelu, kuunnella, esittää kysymyksiä, pyytää apua, kiittää, noudattaa ohjeita ja olla muiden seurassa. Sosiaaliin taitoihin kuuluu myös tunteiden käsittely eli kyky tunnistaa tunteita, ilmaista ja ymmärtää niitä sekä osoittaa kiintymystä. On myös tärkeää löytää vaihtoehto aggressiiviselle käyttäytymiselle. Autistiselle henkilölle nämä taidot tuottavat usein ongelmia. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 36.)

Aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella on huomattu, että autististen lasten varhaiskehitys on kahdenlaista. Toiset lapset ovat olleet ärtyisiä, itkuisia; he ovat terrorisoineet koko perheen elämää käytöksellään. Toiset ovat taas olleet erittäin rauhallisia, vaivattomia lapsia, joiden uni-, syöti- ja valveillaolorytmit ovat olleet sopivia perheen muuhun elämänrytmiin. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 37.)

Autistisen henkilön on vaikeaa reagoida oikealla tavalla toisiin ihmisiin. Se näkyy aloitekyvyttömyytenä ja jaetun huomion puutteena. Autistinen henkilö ei osaa ottaa katsekontaktia toiseen ihmiseen vuorovaikutustilanteissa. Tunteiden ilmaiseminen saattaa olla myös poikkeavaa (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 37.). Katsekontaktin luomista voidaan alkaa opettaa jo varhain ottamalla lapseen katsekontaktia mahdollisimman usein. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 56-57.)

Autismin kirjon henkilöillä on hyvinkin paljon vaikeuksia toisen ihmisen mielen ymmärtämisessä. Toisen mielen ymmärtämiseen tarvitaan kykyä sosiaalisuuteen, kommunikointiin sekä kykyä ymmärtää toisen eleitä ja ilmeitä. Jotkut autistit saattavat olla hyviäkin puhumaan. Heiltä kuitenkin saattaa puuttua kyky huomioda, mistä asioista kuuntelija on kiinnostunut ja mistä ei. Hän ei voi sietää tai hän ei halua selvittää väärinkäsityksiä tai toisen tekemiä virheitä. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 37-41.)

4.4 Kielen kehitys

Autistisen kirjon lapsen kielen kehitys perustuu ensisijaisesti näköaistiin eli visuaalisuuteen. Autistinen lapsi keskittyy visuaalisiin viesteihin ja jättää auditiivisen vähemmälle huomiolle. Tällöin auditiivinen kieli jää kehittymättä, ja autistinen lapsi ei ymmärrä muiden puhumaa puhetta. Autistinen lapsi ei saa tarpeeksi tietoa pelkän näköhavainnointinsa kautta jääden usein tietämättömäksi häneen kohdistuvista odotuksista ja tapahtumien kulusta. Hän ei myöskään saa ilmaistuksi omia tarpeitaan, jolloin kommunikaatio hänen osaltaan saattaa olla huutamista, kädestä vetämistä, karkailua. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 60-61.)

Autismin kirjon lapsen on vaikeaa käyttää puhekieltä tunneilmaisuuksiin. Hän saattaa ilmaista omat tunteensa, esimerkiksi ollessaan peloissaan tai vihainen, puremalla toista. Ollessaan iloinen tai innostunut räpyttelemään käsiään. Autistisille on myös tyypillistä toistuvat kysymykset ja ekolalia. Ekolalia eli kaikupuhe tarkoittaa pakonomaista sanojen toistoa. Se on turvaa tuova rutiini, jota hän saattaa käyttää tilanteissa, jossa hän haluaa jäsentää ympäristön sekavuutta. Autististen henkilöiden on vaikeaa ymmärtää, miksi puhekieltä tarvitaan, sillä he ajattelevat muiden tietävän kaiken, minkä he jo tietävät. Tätä kutsutaan Mielen teoriaksi (theory of mind). Siksi he eivät tunne tarvetta jakaa ajatuksiaan ja keskustella muiden kanssa. Puhetta voidaan tukea käyttämällä apuna kuvia, tukiviittomia, värejä sekä selkeyttää ympäristöä ja toimintoja. (Kerola, Kujanpää & Timonen. 2009, 60-63.)

4.5 Erilaisia terapioida autistisen henkilön kuntoutukseen

Autismin kirjon henkilöille on tarjolla monenlaisia erilaisia terapioida. PEP-R- arviointimenetelmällä arvioidaan autististen lasten käyttäytymistä ja kehitystä. Se on osa TEACCH-kokonaiskuntoutusohjelmaa, jota käytetään yleisesti autististen kuntoutuksessa. PEP-R-arviointimenetelmä soveltuu parhaiten 6 kk–7 –vuotiaalle lapsille. Arviointi tehdään jäsennellyssä leikkitilanteessa, jossa käytetään leluja, rakennus- ja väritystehtäviä sekä kuvakortteja. Lapsen suoriutumista erilaisista tehtävistä arvioidaan. Arvioinnin tekijä tekee lapsesta profiilin, jossa ilmenee lapsen vahvuudet ja heikkoudet sekä tulossa olevat eli orastavat taidot. Erilaisia autismin kirjon henkilön kuntoutusvaihtoehtoja on esimerkiksi TEACHH-kokonaiskuntoutusohjelma, Lovaas-ohjelma, Holding-terapia eli sylissäpitohoito, jossa ahdistunutta lasta pidetään tiukasti sylissä; puheterapia, tukiviittomat, kuvakortit, toiminta- ja musiikkiterapia sekä fysioterapia. Tässä ei kuitenkaan ole kaikki kuntoutusvaihtoehdot, vaan vain muutama esimerkki. (Kujanpää & Norvapalo. 1998, 33-49.).

Fysioterapiaa ei yleensä anneta autismin kirjon henkilöille, sillä heillä on yleensä melko hyvät motoriset taidot. Ratsastusterapia voi olla osa autistisen henkilön kuntoutusta. Siinä opetellaan ratsastuksen lisäksi hevosen hoitoa. Eläimiin on helppo saada kontakti ja kontaktin ottamista on hyvä harjoitella. (Kujanpää & Norvapalo. 1998, 33-49.) Ratsastusterapia on yksi autististen henkilöiden kuntoutusmenetelmä. Se on tunnetumpi kuntoutusmenetelmä autismin kirjon henkilöille kuin sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ratsastuksen ja hevosen hoitamisen lisäksi opetellaan hevosen avulla sosiaalisia taitoja, toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä koetaan elämyksiä.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tarkoituksena on havainnointien ja haastattelujen kautta tutkia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikutuksia, mahdollisuuksia ja tuloksia. Havainnoin tyttöjen pienryhmää, jossa tytöt olivat melko ujoja, sekä autistisia piirteitä

omaavaa yhdeksänvuotista poikaa, joka käy yksityisillä tunneilla talleilla. Haastattelun hevostoiminnan ohjaajaa sekä pojan tätiä.

Opinnäytetyöprojektini alussa havainnoimassa oli toinen sosionomiopiskelija. Hän vetäytyi projektista sen jälkeen, kun olimme saaneet havainnoinnit tyttöryhmästä päätökseen. Autistisia piirteitä omaavaa poikaa havainnoin yksin lukuun ottamatta ensimmäistä havainnointi kertaa. Havainnointituloksissa on siis myös toisen opiskelijan ajatuksia ja havainnoiteja. Tulokset olen kuitenkin kirjoittanut itse opinnäytetyöhöni ja ne ovat minun harkintani mukaan työhön kirjoitettu.

Pidin havainnoistani päiväkirjaa, johon kirjasin mitä, tunneilla oli tehty, miten tunnit sujuivat, miten havainnoitavat henkilöt käyttäytyivät tunneilla ja tallilla, sekä tapahtuiko näkyviä muutoksia kertojen välillä. Minulla ei ollut varsinaisesti ennalta aseteltuja havainnointikysymyksiä. Aluksi yritin ennen havainnointikertoja kirjoittaa itseleni kysymyksiä, mutta koin ne rajoittaviksi tekijöiksi. Keskityin saamaan kysymyksiini vastauksia, enkä havainnoimaan ympäristöä, ihmisiä ja niissä tapahtuvia muutoksia. Siksi luovuinkin niistä ja keskityin kirjoittamaan mitä jokaisella havainnointikerralla oli tapahtunut sekä millaisia ajatuksia ja tunteita minussa heräsi havainnointien aikana sekä keskustellessa hevostoiminnan ohjaajan kanssa.

5.1 Laadullinen opinnäytetyö

Kvalitatiivisen eli laadullisen opinnäytetyön perustana on todellisen elämän kuvaaminen. Ajatellaan, että todellisuus on moninainen, mutta kuitenkin todellisuutta ei voi rikkoa mielensä mukaan osiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullinen opinnäytetyö sisältää lukuisia erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineistokeruumenetelmiä. Aineistolähtöisyys rinnastetaan laadulliseen opinnäytetyöhön ja teorialähtöisyys rinnastetaan taas määrälliseen. Kvalitatiivinen opinnäytetyö ei kuitenkaan ole pelkästään aineistolähtöistä tutkimusta. (KvaliMOTV 2011)

Laadulliset opinnäytetyöt rakentuvat a) aiemmista tutkimuksista ja muotoilluista teorioista, b) empiirisistä aineistoista sekä c) tutkijan omasta ajattelusta ja päättelystä. Tutkimusotteet eivät kuitenkaan ole rajoittuneet tietynlaisiin aineistoihin, vaan kvali-

tatiivisissa aineistoissa voidaan käyttää tilastoja tai analysoida aineistoa määrällisesti. Aineistokeruutapoja voi olla haastattelut, havainnointi, päiväkirjat, elämänkerrat. (KvaliMOTV, 2011)

5.2 Havainnointi

Havainnoinnin avulla saadaan suoraa ja välitöntä tietoa yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden käyttäytymisestä. Havainnointi mahdollistaa pääsyn toiminnan luonnolliseen ympäristöön. Siksi havainnointia voidaankin kutsua todellisen elämän ja maailman tutkimiseksi, joka välttää monien muiden tutkimuksen rasitteen, keinotekoisuuden. Havainnointi on erittäin hyvä menetelmä silloin, kun tutkitaan vuorovaikutusta ja tutkitaan tilanteita, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa sekä muuttuvat nopeasti. Havainnointi on hyvä menetelmä silloin, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia, kuten lapset ja autistiset henkilöt tai kun halutaan tietoa, jota tutkittavat eivät suoraan sano haastattelijalle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 212-213.)

Havainnointitilanteessa ei ainoastaan tarkkailla kohdehenkilöiden sanallista ilmaisua vaan myös heidän eleitään, ilmeitään, liikehdintää, asentoja. Ennen havainnointien aloittamista olisi hyvä käydä tutkittavassa tilanteessa useamman kerran. Näin lievennetään tilannetta, jossa havainnoijan läsnäolo vaikuttaa havainnoitavan käyttäytymiseen. Havainnoijan läsnäolo voi häiritä tutkittavaa tilannetta tai jopa muuttaa sitä. (KvaliMOTV 2011)

5.2.1 Osallistuva havainnointi

Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoitsija osallistuu toimintaan tutkittavien ehdoilla. Tutkija pyrkii pääsemään havainnoitavan ryhmän jäseneksi. Tutkija voi jakaa elämäkokemuksia ryhmän jäsenten kanssa ja astua heidän kulttuuriseen ja symboliseen maailmaan sekä käyttää heidän kieltään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 216.)

Osallistuva havainnointi voi olla sekä aktiivista että passiivista. Aktiivinen havainnoitsija voi vaikuttaa tutkittavaan ilmiöön aktiivisesti läsnäolollaan. Hän voi olla

mukana tutkimustyössä, projektissa tai muussa vastaavassa tilanteessa aktiivisena tekijänä. Passiivinen havainnoitsija osallistuu tutkittavaan tilanteeseen vaikuttamatta tilanteiden kulkuun. Täysin ulkopuolinen havainnoitsija ei voi olla, sillä jokainen tietää hänen olevan havainnointitilanteessa läsnä. Siksi onkin tärkeää, että tutkittavat henkilöt tottuvat havainnoitsijaan, jotta tilanne olisi mahdollisimman autenttinen, eikä kiusallisia tilanteita syntyisi. Havainnointiimme vaikuttavat omat ennakkoletukset, aikaisemmat kokemukset, mieliala ja aktiivitaso. Joku saattaa kiinnittää huomionsa sellaiseen asiaan, jota toinen ei edes noteeraa. (KvaliMOTV 2011)

5.3 Avoin haastattelu

Avoimessa haastattelussa keskustelu ei ole sidottu tiukkaan muottiin. Se muistuttaa tavallista keskustelua, jossa keskustelun etenemistä ei ole lyöty lukkoon etukäteen. Keskustelu etenee haastatteluvaiheessa luonnollisesti aihepiirien sisällä ja enimmäkseen haastateltavan ehdoilla. Kuitenkin puhutaan niistä teemoista, jotka haastattelija on valinnut. Avoin haastattelu antaa haastateltavalle tilaa kertoa omista kokemuksistaan, tuntemuksistaan, mielipiteitään, muistojaan ja perustelujaan. Tarvittaessa haastattelija ohjaa keskustelun takaisin uomalleen, jos aiheesta eksytään. Haastattelija voi myös esittää tarkentavia kysymyksiä, joita tapahtuu tavallisissakin keskusteluissa. (KvaliMOTV 2011)

Työssäni haastattelin autistisia piirteitä omaavan pojan tätiä sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajaa, joka pitää hevostoimintaa Länsi-Suomessa. Haastattelin hevostoiminnan ohjaajaa saadakseni näkemyksen sosiaalipedagogisesta toiminnasta, ja millaista se on hänen tallillaan. Sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta on melko vähän painettua lähdemateriaalia, joten koin avoimen haastattelun hevostoiminnan ohjaajalle hyväksi keinoksi kerätä tietoa hevostoiminnasta. Lisäksi haastattelin pojan tätiä, joka on seurannut sivusta toimintaa parin vuoden ajan. Minusta oli tärkeää saada työhön sekä ohjaajan että asiakkaan näkökulmia toiminnasta.

6 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA LÄNSISUOMALAISESSA HEVOSTALLISSA

Tein opinnäytetyöni yhteistyössä länsisuomalaisen yksityisen tallin kanssa, jossa sosionomi (AMK) pitää sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Työssä ei ole mainittu sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan nimeä ja tallinpitopaikkaa, jotta pystyisin säilyttämään asiakkaiden yksityisyyden. Haastattelun kysymykset löytyvät opinnäytetyön lopusta (Liite 2). Sosionomin koulutuksen lisäksi hevostoiminnan ohjaaja on suorittanut koulutuksen sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta. Hevosten kanssa hän on työskennellyt lähes koko elämänsä, parisen kymmentä vuotta, ja hevostalliyrityksenä neljä vuotta.

6.1 Kipinä hevostoimintaan

Työskennellessään ensimmäisessä työpaikassaan lastensuojelulaitoksessa, hän kävi nuorten kanssa hevostallilla. Hän piti samaisella tallilla omaa hevostaan, jota käytiin yhdessä nuorten kanssa hoitamassa, ratsastamassa ja tehtiin yhdessä tallissa tehtäviä töitä. Vähitellen hänelle heräsi ajatus, että pystyisikö yhdistämään ammattinsa ja harrastuksensa. Aikaisemmin hän ei ollut kuullut sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, mutta oli kuullut ratsastusterapiasta. Hän kuitenkin huomasi, ettei tässä ollut sellaisesta kysymys, vaan toisenlaisesta toiminnasta, jossa touhutaan porukalla tallissa. Hän alkoi tutkia asiaa internetistä ja löysi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan täydennyskoulutuksen, johon haki ja pääsi opiskelemaan.

6.2 Toiminnan ohjaajan näkemys sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan mielestä kaikkein tärkeintä on, että hevostoiminta on sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa. Asiakkaan toimintakykyä vahvistetaan. Hänet saadaan pois neljän seinän sisäلتä touhuamaan jotakin. Lisäksi asiakas saa työskennellä tuntevan eläimen kanssa, jolloin tämä toiminta muuttuu tunnekouluksi, jossa saa kokea erilaisia elämyksiä itsensä ja hevosen kanssa. Asiakas oppii iloitsemaan sellaisista asioista, joista hän ei ole ennen osannut iloita. Hän oppii nä-

kemään erilaisia kokonaisuuksia, hahmottamaan jopa elinympäristöään ja suhtautumaan muihin eläviin olentoihin eritavalla kuin aiemmin.

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on olemassa eettiset säännöt ja toiminnanohjeistus. Ohjaajan mielestään edellä ovat hänen pääkohtansa sosiaalipedagogisesta hevos-toiminnasta, mutta jokainen, joka tätä toimintaa harjoittaa, toimii omalla tavallaan. Hän toivoo, että hänen asiakkaansa oivaltaisivat itsestään uusia vahvuuksia ja oppisivat arvostamaan sellaisia asioita, joita eivät ole ehkä arvostaneet ennen. Hän toivoo myös, että asiakkaan elämään tulisi hevostoiminnan kautta enemmän rikkautta ja asiakkaalle syntyisi parempi asenne elämään.

Ypäjällä suorittamansa lisäkoulutuksensa jälkeen hän kokee kehittyneensä yhä paremmaksi sosiaalialan ja hevosalan ammattilaiseksi. Hän pystyy nyt paremmin itse tulkitsemaan hevosta ja näin tulkitsemaan asiakkaalle hevosen käyttäytymistä. Koulutuksen kautta oma herkkyys hevosten kanssa on lisääntynyt, mistä hän on hyvin kiitollinen. Oma herkkyys hevosten kanssa hyödyttää asiakkaita, lisää turvallisuutta sekä sen kautta pystytään oivaltamaan paremmin hevostoimintaan liittyviä asioita. Koulutuksen ansiosta hän on enemmän kiinnittänyt huomioita turvallisuusasioihin; ne olisivat voineet olla löyhempiä ilman koulutusta. Hän myöntää, että on saattanut tehdä asiakkaittensa kanssa joitakin virheitä. Ei peruuttamattomia, mutta sellaisia, jotka hän on itse huomannut, että näihin asioihin olisi pitänyt kiinnittää huomiota, ja niitä asioita on tullut myöhemmin korjattua. Lisäkoulutuksen hankkiminen on tärkeää, mutta suoraan sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyvää lisäkoulutusta ei ole tällä hetkellä tarjolla.

6.3 Hevosen merkitys sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa

Hevoset ovat ohjaajalle se asia, joka saa hänet jaksamaan tekemään tätä työtä. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan pitäminen omalla tallilla on melko rankkaa, koska siitä ei saa palkkaa. Työn tekeminen olisi mahdollisesti erilaista, jos se olisi hänen leipätyönsä. Rakkaus hevosiin ja pyrkimys siihen, että muutkin ihmiset saisivat hevosilta sitä samaa voimaa, mitä hän hevosilta saa, auttaa jaksamaan. Muuten hän

toimisi vain hevosten kanssa, eikä toimisi muiden ihmisten kanssa. Voima ohjata asiakkaita tulee siitä halusta, että haluaa välittää viestiä hevosen parantavasta voimasta.

Hevonen on työkaverina luotettava, ystävällinen ja ennakoitavissa oleva, jos vain osaa lukea hevosta. Jokainen ihminen haluaa jonkinlaista pysyvyyttä elämäänsä. Hevonen pysyy sellaisena kuin se on. Hevoset ovat viattomia ja puhtoisia. Paatuneinkin ”nuorisokriminaali” pehmentyy hevosten kanssa ollessa. Hevonen rajaa isolla koolaan vähän ärhäkkäämpääkin nuorta. Kun nuori oppii kunnioittamaan isoa eläintä, niin hän kunnioittaa myös sitä ihmistä, joka ymmärtää eläintä. Ohjaajalle ei ole koskaan tullut sellaista ongelmaa, että hänen olisi pitänyt korostaa omaa auktoriteettiaan. Kun hevoset ovat kunnioittaneet häntä, niin myös nuoret ovat. Sitä ei ole tarvinnut vääntää rautalangasta. Hevonen on siis hyvä työpari, jonka avulla saa nuoren luottamuksen.

6.4 Sosiaalipedagoginen hevostoimintaa länsisuomalaisessa tallissa

Konkreettisesti sosiaalipedagoginen hevostoiminta on haastateltavan ohjaajan tallilla hevosten harjaamista ja hoitamista. Arempien asiakkaiden kanssa he saattavat vain katsella hevosia ja puhua niistä. Yhdessä tehdään heinä- ja tallihommia tai muita hevosiin liittyviä asioita, jotka edistävät hevosten hyvinvointia. Siitä saa suurta mielihyvää, kun voi auttaa eläintä. Hevostoimintaan kuuluvat tallityöt sekä hevosten harjaus ja ratsastus. Ratsastuksen lisäksi hevosen selässä voi tehdä rentoutumisharjoituksia terapiavyön kanssa. Terapiavyön kanssa hevosen liikkeet tuntuvat paremmin. Rentoutumisharjoitusten lisäksi tehdään luottamusharjoituksia ja pelataan pelejä, esimerkiksi pallon heittämistä ämpäriin. Yhdessä koetaan onnistumisen iloa leikkimielellä.

Tunnit toteutetaan pienryhmissä. Hevoset valitaan asiakkaille heidän luonteensa, rohkeutensa ja taitojensa mukaan. Pelokkain ryhmäläinen saa kilteimmän ratsun. Ohjaajan tulee nähdä asiakkaan läpi niissä tilanteissa, kun pelokas asiakas väittää, ettei häntä pelota. Siinä pitää olla herkkyyttä lukea ihmisten kehonkieltä.

Talleilla käy myös asiakkaita, joiden tavoitteet ovat vain kehittyä ratsastajana. Kuitenkin lähtökohdat ovat erilaiset kuin ”tavallisissa ratsastuskouluissa”. Ohjaaja haluaa, että hänen talliltaan lähdetään aina hyvin mielin. Tärkeintä ei ole, miten olet hevosen selässä, vaan että hevosen selässä on mukavaa, ja hevonen olisi asiakkaalle ensisijaisen tärkeä. Asiakkaille painotetaan, että hevonen hoidetaan aina ensin.

Tässä länsisuomalaisessa hevostallissa asiakkaiden kanssa käydään reki- ja kärryajeluilla, lanataan ratsastuskenttää, harjoitellaan poniagilityä, järjestetään omia hevosnäyttelyitä, pestään varusteita, maalataan aitoja, rakennetaan esteitä ja muita tallilla tehtäviä töitä yhdessä. Tallilla voidaan myös vain siivoilla paikkoja yhdessä. Nekin nuoret siivoavat, joilla ei ole välttämättä mitään siivouskäsitystä. Hyvänä motivaationa on, että hevosella on siistit oltavat. Jos hyvin käy, nuori saattaa viedä talleilta kotiin tai laitokseen talleilta heränneen siivouskäsityksen.

Nuorten kanssa järjestetyissä hevosnäyttelyissä hevoset puunataan kauniiksi ja pidetään oma match show-leikki. Lapset ja nuoret ovat itse rakentaneet ratsastuskentällä esteradan ja hyppineet itse esteitä. Horsebic on uusi villitys, joka on ratsastustunti ilman hevosta. Ihmiset tekevät samoja liikkeitä mitä hevoset tekevät ratsastustunnilla. Lapsuuden leikit, kuten keppihevostoiminta ja leikkiratsastustunnit, ovat muuttuneet organisoiduksi toiminnaksi.

Yksi tärkeimmistä tavoitteista on tuoda asiakkaille onnistumisen kokemuksia. Pettymyksiä tulee aina ja ne kuuluvat hevosharrastukseen. Tallilla tehdään sellaisia asioita, joista tulee hyvä mieli. Joskus pitää olla sillä epämukavuusalueella, jotta voisi oppia uutta. Tämä tehdään harkiten, sillä ohjaajan täytyy tuntea asiakas. Hänen tulee tietää koska mukavuusalueelta voidaan siirtyä pois, jotta asiakas kehittyisi. Se vaatii toiminnan ohjaajalta herkkyyttä, jotta loppujen lopuksi asiakkaalle tulee kokemus onnistumisesta. Toiminnan ohjaajan tärkeimpinä lähtökohtina ovat yhdessä tekeminen tallilla, onnistumisen kokemusten saaminen sekä vuorovaikutus asiakkaiden välillä. Hän pyrkii hitsaamaan ryhmäläisensä yhteen. Vuorovaikutukseen varataan paljon aikaa ennen tuntia, tunnin aikana ja sen jälkeen. Hän itse pyrkii olemaan läsnä silloin, kun hevosia laitetaan kuntoon ratsastustunnille. Tunti alkaa jo ennen varsinaista ratsastusta, mikä poikkeaa normaalista ratsastuskoulusta.

Joidenkin asiakkaiden kanssa tunnit saatetaan suunnitella etukäteen tehden tavoitteet viideksi seuraavaksi kerraksi. Kaikkien asiakkaiden kanssa se ei ole luontevaa. Suunnittelutilanteessa keskustellaan, mitä haluttaisiin tehdä tunneilla ja missä asioissa halutaan kehittyä. Hevostoiminnassa on suosittu kirjallisen suunnitelman tekemistä jokaisen asiakkaan kanssa, mutta se ei ole kaikkien kanssa luontevaa. Luontevinta on, että asiasta keskustellaan ja ohjaaja kirjaa itselleen muistiinpanoja keskustelluista asioista. Tämä ehkäisee hänen mielestään asiakkaassa sen tunteen, että minua hoidetaan.

Työskentely tallilla eroaa paljonkin työskentelystä lastensuojelulaitoksessa. Lastenkoteihin voisikin tuoda pienen ripauksen talleilta ja luonnosta lastensuojelulaitoksissa käytettyihin työmenetelmiin. Kohtaaminen talleilla on luonnollisempaan kuin laitoksessa. Yhtäläisyyksiä löytyy tallin ja lastensuojelulaitosten välillä, mutta mikä tekee sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta erilaista, ovat hevoset ja toimintaympäristö. Tallilla asiat tehdään yhdessä ja lastensuojelulaitoksessa ohjaaja laittaa nuoren tekemään asioita. Sellaista se ei saisi olla, mutta helposti se menee siihen. Tallilla ketään ei ole tarvinnut pakottaa tekemään mitään, vaan se on tapahtunut omasta tahdosta. Laitoksessa työskentely nuoren kanssa saattaa olla vaikeaa, jos nuori kokee seinien kaatuvan päälle, aresti on päällä ja koko ajan ottaa päähän. Siihen tilanteeseen ei ole helppo rakentaa luottamuksellista suhdetta ja saada nuorta avautumaan.

6.5 Asiakasryhmät

Hevostoiminta sopii kaikille, niin pienille lapsille kuin vanhuksille. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiakaskuntaan voi kuulua aikuisia, lapsia, nuoria, vanhuksia, kehitysvammaisia, päihdekuntoutujia, mielenterveyskuntoutujia tai lastensuojelun nuoria. Toiminta kuitenkin vetää enemmän puoleensa lapsia ja nuoria. Asiakkaat käyvät talleilla yleensä kerran viikossa, mutta jotkut saattavat käydä hoitamassa hevosia 2-3 kertaa viikossa. Tallilla ei ole resursseja vastaanottaa pyörätuolissa olevia asiakkaita: tallille pitäisi palkata henkilökohtainen avustaja ja ratsastajaa olisi vaikea saada hevosen selkään, sillä tallin rampin liuska on aivan liian jyrkkä pyörätuolille.

Tallissa syntyvät ryhmät eivät ole mekaanisesti luotuja. Nuoret, jotka tallilla käyvät ovat ryhmä. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan pysty olemaan täällä keskenään. Jos samana päivänä on ala- ja yläkoululaisia, eivät he ole paljoa toistensa kanssa tekemisissä, ellei ohjaaja laita heitä työskentelemään yhdessä. Kaikki tallilla käyvät aikuiset pystyvät olemaan luontevasti kaikkien nuorten kanssa. Jokaista tervehditään ja jokaiselle puhutaan kunnioittavasti.

Tallille tulee asiakkaita hevostoiminnan ohjaajan vanhojen työpaikkojen kontaktien kautta, osa löytää tiensä talleille internetin avulla ja osa sosiaalitoimiston kautta. Sieltä tosin asiakkaita tulee tallille vain vähän, siksi olisikin tärkeää saada sosiaalialan ammattilaisille tietoa toiminnasta.

Lastensuojelulaitoksista tulevien nuorten omiin ohjaajiin ollaan yhteydessä viikoittain. Heidän kanssaan hevostoiminnan ohjaaja keskustelee miten nuorella on mennyt tunteilla ja jatketaanko toimintaa. Tarvittaessa ohjaaja on kirjoittanut lausuntoja toiminnasta. Lasten ja nuorten vanhempiin ollaan yhteydessä usein silloin, kun lapsi tai nuori tulee tallille ratsastamaan, sillä vanhemmat tuovat lapsiaan talleille. Silloin vaihdellaan kuulumisia.

6.6 Tallin ilmapiiri

Tallilla on esiintynyt kiusaamista, johon on puututtu. Tytöt olivat tallin ulkopuolella kavereita keskenään, mutta tallilla he kiusasivat toisiaan. Asiaan puututtiin ja sitä käsiteltiin sekä nuorten että heidän vanhempien kanssa. Kiusaaminen kuitenkin jatkui puuttumisesta huolimatta, kunnes se alkoi häiritä tallin muuta toimintaa. Tytöt eivät olleet tallin asiakkaita, vaan he kävivät muuten vain hoitelemassa hevosia. Lopulta ohjaajan oli pakko pyytää, etteivät tytöt tule enää tallille. Tallilla tapahtuvat kiusaamistilanteet selvitetään aina. Niitä kuitenkin aina syntyy, mutta onneksi tallilla tyttöjen välistä ilkeilyä on vähemmän.

Tallilla on oma tallihenki. Tallilla käyvät ihmiset puhuvat samaa kieltä, ”hevosslangia”. Siellä tehdään yhdessä juttuja, pidetään yllä hyvää meininkiä, ollaan kohteliaita toisille ja tervehditään. Kaikki tallissa käyvät ihmiset ovat samalla asialla – hevosten

asialla. Jokainen kokee varmasti yhteisöllisyyttä tallilla. Hevoset ovat se yhdistävä tekijä, vaikkei kukaan sitä tunnistaikaan.

Tallilla on myös pukukoodi. Sinne saa tulla ilman meikkiä ja huonoissa vaatteissa. Isoimmissa talleissa näkyy kulttuuri, että pitää olla hienoimmat hevosvarusteet. Hevostoiminnan ohjaaja painottaa asiakkailleen ja muille tallilla käyville ihmisille, että tallilla pitää olla hyvät, lämpimät ja käytännölliset vaatteet. Hän puuttuu siihen, jos joku pukeutuu tallilla liian paljastaviin vaatteisiin tai jos vaatteita on liian vähän. Jokainen ihminen tulee tallille omana itsenään. Hevonen ei katso, mitä sinulla on päällä, siksi myöskään ihmiset tallilla eivät katso.

Lastenkodeista tulevat nuoret saattavat olla melko röyhkeitä omia ohjaajiaan kohtaan, kun taas hevosia kohtaan he voivat olla hyvin lempeitä. Hevostoiminnan ohjaaja ei ole kohdeltu epäkunnioittavasti, mutta hän puuttuu asiaan, jos nuori haistattelee omalle ohjaajalleen tallilla. Tallille ei tuoda huonoa käytöstä, vaikka kuinka oma ohjaaja ärsyttäisi. Tallin toimintaan kuuluu se, että jokaiselle tallilla olijalle ollaan kohteliaita.

6.7 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuloksia

Vanhemmilta on tullut hyvää palautetta toiminnan toimivuudesta. Lapsista ja nuorisista on tullut omatoimisempia ja elämänmyönteisempiä. Myös motoriikka ja tunneilmaisuus kehittyvät hevostoiminnassa. Itsehillintä harjaantuu toimiessa hevosten kanssa. Vanhemmat pitävät myös sitä myönteisenä asiana, että lapsi tai nuori on innoissaan lähdössä johonkin. Sellainenkin nuori, joka saattaa istua pitkiä aikoja tietokoneen ääressä tai tekemättä yhtään mitään, saattaa touhuta tallilla vapaaehtoisesti. Monelle saattaa olla suuri pettymys, jos tallille ja ratsastamaan ei pääse jonkun esteen vuoksi.

6.8 Hevostoiminnan tulevaisuus

Alan osaajilta tulisi vaatia paljon työtä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tulevaisuuden hyväksi ja alan tunnetuksi tekemiseen tulee tehdä töitä. Yksi tärkeimmistä tavoitteista on saada Kelan tuki sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Silloin use-

ammalla asiakasryhmällä on mahdollisuus osallistua toimintaan. Ohjaajaa itseään hieman harmittaa hänen oma panoksensa hevostoiminnan tunnetuksi tekemisessä. Jos hän haluaisi, että hevostoiminta elättäisi hänet ja hänen perheensä, tulisi hänen lähteä sairaanhoitopiiriin, sosiaalitoimistoon ja kuntiin markkinoimaan toimintaansa. Hevostoimintaa pitävien ammattilaisten tulisi pitää enemmän ääntä itsestään. Toiminnan pitämiseen menee jo niin paljon voimia, ettei toiminnan markkinointiin niitä enää riitä. Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry:n tärkein tehtävä on tehdä toimintaa tutuksi ei-hevosteleville ihmisille esimerkiksi nettisivujen avulla. Kuitenkin myös suurimmalle osalla hevosten kanssa toimiville ihmisille sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vieras juttu. Ohjaaja on itsekin ilmoittanut Satakunnan ammatikorkeakoululle ottavansa vastaan opiskelijoita tutustumaan, harjoittelemaan ja tekemään opinnäytetöitä. Tämä on yksi tapa levittää tietoa toiminnasta.

7 TÄDIN HAASTATTELU

Haastattelin havainnoimani pojan tätiä (Liite 3), joka on ollut hyvin tiiviisti mukana pojan elämässä. Pojassa on autistisia piirteitä, mutta häntä ei ole koskaan diagnosoitu autistiseksi. He ovat käyneet yhdessä pari vuotta länsisuomalaisella tallilla, joka tarjoaa sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Käynnit talleilla eivät ole säännöllisiä, mutta he käyvät tallilla innokkaasti aina, kun se heille sopii.

Haastattelussa käytin apunani CARS-arviointi menetelmää, jonka pohjalta olen itse tuottanut lähteitä apuna käyttäen taulukon (Liite 1). Kävin taulukkoa läpi haastattelussa yhdessä tädin kanssa ja selvensin epäselvät kohdat. Taulukon käyttämisen tarkoituksena oli ainoastaan auttaa tätiä palauttamaan mieleen, millainen poika oli ennen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan alkamista.

Täti alkoi huomata pojassa autistisia piirteitä tämän ollessa noin neljä- tai viisivuotias. Yleensä autistisia piirteitä alkaa näkyä lapsen ollessa noin kolmevuotias, jolloin on havaittavissa poikkeavuutta ikätason kehitykseen. Muutokset ympäristössä ja tavareiden paikoissa saivat kyseisen pojan hermostumaan. Poika uppoutuu helposti

kirjojen maailmaan useiksi päiviksi ja hän paneutuu leikkeihinsä hyvin syvälle. Hän on innostunut tekemään itse taidenäyttelyjä käytyään itse sellaisessa. Lisäksi hän pitää omille pehmoleluilleen koulua ja tekee jopa syystiedotteita pehmoleluoppilailleen. Sen, minkä hän aloittaa, tekee hän loppuun tunnollisesti.

Vuorovaikutustaidoissa pojalla on ollut vaikeuksia, mutta ne ovat kehittyneet pojan aloitettua koulun. Poika on ollut päiväkodissa vain esikoulussa ja hän on viettänyt paljon aikaa aikuisten kanssa ennen kouluikää. Koulussa ensimmäisen luokan jälkeen poika on alkanut saamaan ystäviä, ja hänen vuorovaikutustaitonsa ovat kehittyneet.

Pojalla on ollut myös vaikeuksia tunnistaa eleitä, ilmeitä sekä tunteita. Hän saattoi välillä miettiä, miksi joillakin ihmisillä on tietynlainen ilme. Tädin mielestä poika ei osaa sanoa tarkalleen, miltä hänestä tuntuu ja millaista on olla surullinen. Täti kertoi pojalla olleen sellainen vaihe, ettei pojasta tiennyt, oliko tämä iloinen vai surullinen. Poika oli kovin totinen.

7.1 Ensimmäiset kohtaamiset hevosen kanssa

Ensimmäisen kerran poika näki hevosen paikallisessa tapahtumassa, jossa oli mahdollisuus poniratsastukseen. Täti ehdotti pojalle, että he kävisivät katsomassa minkä näköinen eläin on hevonen. Poika oli tuolloin noin viisivuotias. Poika lähti kävelemään kohti ponia ja halusi heti sen selkään. Poikaa ei pelottanut yhtään, vaan hän ratsasti yhden kierroksen ponilla. Heti olisi tarvinnut mennä vielä toinen kierros. Tämän jälkeen täti alkoi etsiä paikkaa, jossa he voisivat käydä ratsastamassa, ja tutustui näin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Sopiva talli löytyi läheltä. Ensimmäisellä kerralla hevostoiminnan ohjaaja oli sitä mieltä, että ensin tutustutaan eläimeen ja katsellaan sitä. Mutta poika olikin sitä mieltä, että selkään oli heti päästävä. Pojasta huokuva pelottomuus yllätti tädin.

7.2 Hevostoiminnan näkyvyys pojan arjessa

Pojan täti pyysi minua videokuvaamaan poikaa puolestansa yhtenä havainnointikerhtana. Kuvasin pojan ratsastusta heidän käyttöönsä. Videokuvasin poikaa hänen harjattaessaan hevosta sekä pojan ratsastustuntia. Poika katseli innoissaan videota, jossa hän ratsasti hevosella ratsastuskentän nurkkiin. Aivan heti poika ei saanut hevosta ohjastettua pois kentän kulmasta, mutta kun hän siinä onnistui, huudahti hän: ”Nyt lähti menemään!”. Videota katsottiin uudestaan ja uudestaan ja aina pojan onnistuessa saamaan hevosen liikkeelle videolla hän huudahti innokkaasti. Heti videon kuvaamisen jälkeen pojan piti nähdä video ja hän oikein kiljui innosta katsellessaan videota. Videon kuvaaminen ja katsominen on ollut hänelle tärkeä asia. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on näiden videoiden avulla tullut pojalle jokapäiväiseksi puheenaiheeksi.

Länsisuomalaisessa tallissa olevan tammän lähestyvä kuolema on saanut pojan puhumaan enemmän kotona hevosista. Poika aloitti tammalla ratsastuksen länsisuomalaisessa tallissa ja nyt tamma alkaa olla vanha ja sairas. Täti uskoo, että hevoset olisivat enemmän mukana pojan arjessa, jos ne olisivat lähempänä. Pojan elämän täyttävät kirjat ja kirjoittaminen. Täti uskoo kuitenkin hevosten olevan pojan elämässä vielä useamman vuoden ja täti on sitoutunut viemään poikaa tallille niin kauan, kuin vain itse pystyy.

7.3 Hevostoiminnan toteutuminen asiakkaan näkökulmasta

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteena on tuoda asiakkaan elämään yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta sekä elämyksellisyyttä. Tädin mielestä jokainen osialue toteutuu pojan kohdalla enemmän tai vähemmän. Erityisesti elämyksellisyys huokuu pojasta jokaisella kerralla, kun hän on tallilla. Hevosen läsnä ollessa, poika näkee hevosen, on hymy jatkuvasti huulilla. Hän haluaa miellyttää hevosta harjaamalla ja aina, kun hevosen huulet alkavat väpättää, poika muuttuu entistä iloisemmaksi.

Pojan toiminnallisuus näkyy jonkin verran pojan käydessä tallilla. Täti toivoi, että se näkyisi enemmänkin tulevaisuudessa, ja suuri haave on, että poika olisi oma-aloitteinen hevosen hoidossa. Toiminnallisuudessakin on tapahtunut kehitystä. Poika toimii reippaasti ohjaajan ohjeiden mukaan. Tädin mielestä poika voisi osallistua hevosen ruokintaan viemällä tälle heiniä. Hän uskoo toiminnallisuuden lisääntyvän vuosien kuluessa.

Yhteisöllisyys näkyy tädin mukaan ihan hyvin. Poika ja ohjaaja toimivat hyvin yhteen, vaikka poika ei kauheasti tuo itseänsä yhteistoimintaan. Poika kuitenkin nauttii olostaan ohjaajansa ja hevosen kanssa. Poika vastailee ohjaajan esittämiin kysymyksiin muutamalla sanalla. Tädin mielestä ohjaajan ja pojan välillä on jotakin kontaktia, vaikka pojan vastaukset ovat harvasanaisia.

7.4 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikutuksia poikaan

Keskustelimme tädin kanssa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisista vaikutuksista poikaan. Täti ei osaa sanoa, kuinka paljon hevostoiminta on vaikuttanut pojan vuorovaikutustaitoihin, mutta uskoo sen olevan yksi osatekijä koulun ja ystävien lisäksi. Muutaman viime vuoden aikana täti on huomannut pojassa positiivisia muutoksia vuorovaikutustaidoissa, sanattoman viestinnän ymmärtämisessä, itsetunnessa ja rohkeudessa.

Tallin, ohjaajan ja hevosten käydessä tutummaksi on poika tädin mukaan tullut puhe-
liaammaksi ja toimeliaammaksi. Hän tekee kaiken, mitä ohjaaja pyytää poikaa tekemään ja vastailee ohjaajan kysymyksiin. Alusta alkaen poika on ollut hyvin luottavainen ohjaajaansa kohtaan. Poika hymyilee tallilla koko ajan ja se palkitsee sekä tätiä että ohjaajaa.

8 HAVAINNOINTI

Opinnäytetyössäni havainnoin hevostoimintaa olemalla itse mukana toiminnassa olematta haitaksi toiminnan toteutumiselle. Ensimmäisillä kerroilla yritin tutustua havainnoitaviin henkilöihin juttelemalla kaikkien tallilla käyvien yhteisestä puheaiheesta – hevosista. Avustin hevosten hoitamisessa ja satuloinnissa sekä tarvittaessa avustin hevostoiminnan ohjaajaa. Tarkoitukseni oli löytää talliympäristöstä yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta sekä elämyksellisyyttä. Havainnointieni avulla yritin saada selville, mitä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan konkreettisesti on sekä minäkalaisia vaikutuksia hevostoiminnalla on asiakkaisiin. Havainnoin kahta erilaista kohdetta: ryhmää sekä yksilöä. Kummassakin havainnointikohteessa olivat samanlaiset tavoitteet, vaikka lähtökohdat olivat erilaiset. Kummastakin havainnointikohteesta pyrin löytämään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteita. Lisäksi toivoin löytäväni kerroilta sosiaalisia taitoja vahvistavaa toimintaa.

8.1 Tuntien rakenne

Mahdollisuuksien mukaan, tallin ohjaaja osallistui jo ennen tuntien alkamista asiakkaitensa kanssa hevosten hoitamiseen, satulointiin sekä muuhun toimintaan tallissa. Kun asiakkaat saapuvat tallille, ohjaaja ottaa heidät lämpimästi vastaan tervehtimällä ja kyselemällä jokaiselta henkilökohtaisesti kuulumisia. Asiakkaiden kanssa käydään läpi, mitä tällä kertaa on luvassa ja millä hevosella kukin ratsastaa. Yleensä asiakkaat ratsastavat samalla hevosella usean kerran peräkkäin. Tämä luo turvallisuuden ja pysyvyyden tunnetta ratsastajille. Hevonen tulee tutuksi ja asiakas oppii tuntemaan hevosta. Millainen luonne hevosella on, miten sen kanssa tulee toimia ja mitkä ovat sen hevosen metkut. Niin kuin ihmiset, myös hevoset ovat omia persooniaan, joilla on omanlaiset luonteenpiirteet. Toiset hevoset ovat rauhallisia, toiset taas vauhdikkaampia.

Jos tunneille tulee kokemattomia ja nuoria asiakkaita, heidän kanssaan laitetaan yhdessä hevoselle varusteet ja tarkistetaan, että ne on oikein laitettu. Samalla, kun hevosta laitetaan kuntoon tuntia varten, voidaan keskustella hevosista tai voidaan puhua ihan arkipäiväisistä asioista. Tämä eroaa tavallisesta ratsastuskoulusta, jossa ryhmät

ovat isoja, ja hevosten satuloinnissa auttaa mahdollisesti tallityöntekijät tai muut tallilla käyvät nuoret. Tällä tallilla voivat asiakas ja ohjaaja yhdessä pohtia hevosen käyttäytymistä: kuten esimerkiksi miksi hevonen nyppäisee jalkansa ratsastajan kädestä kavioita puhdistessa, miten hevosen eri ilmeet ja eleet tarkoittavat, miksi hevonen saattaa tuupata tai jopa puraista, jos seisot sen edessä.

Ratsastustunnit länsisuomalaisella ratsastustallilla ovat lähes samanlaisia, kuin tavallisilla ratsastuskouluilla. Ryhmät ovat tallilla jopa puolet pienempiä kuin ratsastuskouluilla. Ratsastajat saavat silloin paljon yksilöllisempää opetusta ja ohjaaja pystyy ottamaan kaikki ryhmäläiset paremmin huomioon. Jokaisella ratsukolla on enemmän tilaa ratsastaa ja tunnilla pystytään tekemään erilaisia harjoituksia paljon helpommin. Hevoset eivät joudu kovalle rasitukselle, kun ryhmiä saattaa olla vain kaksi päivässä ja muutaman kerran viikossa. Tämä mahdollistaa sen, että jokainen ratsastaja pystyy työskentelemään joka kerta samalla hevosella ja hevonen tulee heille tutuksi.

8.2 Toiminta tallilla

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa pääpaino ei ole ratsastuksessa, vaan se on paljon muutakin kuin hevosen selässä istumista. Länsisuomalaisessa tallissa käy lapsia, nuoria ja aikuisia silloinkin, kun heillä ei ole ratsastustuntia. He käyvät hoitamassa hevosia, siivoamassa tallia, pesemässä varusteita tai vain rapsuttelemassa hevosia. Tallilla nähdään ystäviä ja luodaan uusia ystävyys-suhteita niin ihmisiin kuin hevosiin. Tallilla opitaan toimimaan yhdessä, noudattamaan yhteisiä sääntöjä ja huolehtimaan eläinten ruokinnasta ja hoidosta. Kun opitaan huolehtimaan ison eläimen hyvinvoinnista, opitaan huolehtimaan myös itsestään.

8.3 Autistisia piirteitä omaava poika

Ensimmäisellä havainnointikerralla mukana oli vielä toinen sosionomiopiskelija, jonka kanssa minun piti toteuttaa opinnäytetyö. Muissa pojan havainnointikerroissa hän ei ole ollut mukana. Aloitin havainnoinnit toukokuun lopussa 2011 ja viimeinen havainnointi oli saman vuoden lokakuussa. Joka kerta mukana oli myös pojan täti, jota olen myös haastatellut opinnäytetyötäni varten. Täti on ollut tiiviisti mukana po-

jan elämässä, joten hän pystyi vastaamaan kysymyksiini pojasta ja sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta.

Ensivaikutelmani pojasta oli, että hän on hyvin hiljainen yhdeksänvuotias tokaluokkalainen poika. Hän aloitti kolmannen luokan havainnointieni aikana. Huomasin ilmestymiseni saaneen hänet hieman varautuneeksi, mutta viimeisten havainnointikertojen aikana hän oli tottunut läsnäolooni. Havainnoin poikaa yhteensä viisi kertaa.

Poika vastaa hänelle esitettyihin kysymyksiin lyhyesti. Kun ohjaaja esittää hänelle kysymyksen, hän hakee katseellaan tukea tädistään. Täti usein hieman johdattelee poikaa vastaamaan kysymyksiin, jonka jälkeen poika yleensä vastaa reippaasti. Hän muistaa päivämäärät ja muut numerot erittäin hyvin ja hänellä on muutenkin hyvä muisti. Lukemaan hän oppi jo neljävuotiaana ja pian sen jälkeen kirjoittamaan.

Poikaa ei ole koskaan virallisesti diagnosoitu autistiseksi. Pojan tädillä on kuitenkin ammattinsa puolesta sen verran tietoa autismista, että hän arvelee pojassa olevan autismin piirteitä. Täti alkoi huomata autistisia piirteitä pojassa tämän ollessa neljä- tai viisivuotias. Poika saattoi jumittua omiin juttuihinsa tai hän kieltäytyä tekemästä asioita, joista ei pitänyt. Hänen suuri intohimonsa ovat kirjat, joiden maailmoihin hän saattaa uppoutua useaksi päiväksi, jollei häntä keskeytä. Pojan perhe ei ole koskaan kokenut pojan mahdollista autismia ongelmaksi, sillä heistä tuntuu, että poika kehittyy koko ajan eteenpäin.

Tuttujen ihmisten seurassa poika on hyvin puhelias, mutta hieman vieraampien ihmisten kanssa hyvinkin hiljainen. Erityisluokalla poika ei ole koskaan ollut. 1.-2.-luokat poika oli yhdistetyssä luokassa, joka oli oppilasmäärältään pieni. Nyt hän on isommassa luokassa, jossa on kolmas- ja neljäsluokkalaaisia. Tädin mukaan poika hukkuu positiivisella tavalla ryhmään, on osa sitä, eikä erotu sieltä negatiivisella tavalla. Ensimmäisellä luokalla poika viihtyi paljon omissa oloissaan, mutta on nyt saanut ystäviä koulusta.

8.3.1 Ensimmäinen havainnointikerta

Saapuessani tallille ensimmäistä kertaa tapaamaan poikaa hevostoiminnan ohjaaja ei itse ollut vielä saapunut paikalle. Minulla oli hyvää aikaa tutustua havainnoitavaan poikaan, sekä hänen tätiinsä. Tutustuminen tapahtui luontevasti, sillä yhteistä puheenaihetta löytyi. Sain hyvän ensivaikutelman pojasta, hän vaikutti kiltiltä ja hymyilevältä pojalta. Ohjaajan saavuttua alkoi hän kysellä pojan kuulumisia. Vastaukset olivat lyhyitä ja ytimekkäitä, ja välillä täti vihjaili ohjaajalle kysyttäviä kysymyksiä sekä pojalle vastauksia.

Ensiksi ohjaaja pohti ääneen, mitä kaikkia tavaroita heidän tulee hakea ennen kuin he alkavat harjaamaan ja satuloimaan ponia. Poika lähti reippaasti hakemaan varustehuoneesta omaa kypäräänsä sekä harjakassia. Tämän jälkeen he lähtivät hakemaan satulaa ja suitsia. Ohjaaja ja poika harjasivat yhdessä ponia ja samalla ohjaaja jutusteli tädin kanssa kysellen pojan kuulumisia. Poika harjasi pientä shetlanninponia innokkaasti ja selvästi nautti siitä. Kyseinen poni saattaa hieman temppuilla muille tallilla käyville lapsille ja nuorille, mutta pojan kanssa poni käyttäytyi aina mallikkaasti.

Kun poni oli satuloitu, nosti ohjaaja pienen pojan ponin selkään. Lähdimme pienelle maastolenkille. Kuljimme tädin kanssa muutaman metrin ponin perässä. Ohjaaja jutusteli pojalle maastolenkin varrella olevista asioista. Poika kurkisteli välillä olkansa yli, sillä hän tykkää katsella ponin takapuolen keinuntaa. Ponin liike on keinuva ja rytmikästä, mikä tuntuu rauhoittavalta ja miellyttävältä. Maastolenkin jälkeen poni riisuttiin varusteista. Ohjaaja ja poika harjasivat vielä ponin, sekä antoivat yhdessä sille makupaloja.

8.3.2 Toinen havainnointikerta

Aluksi ohjaaja kyseli pojan kuulumisia. Edellisestä ratsastuskerrasta oli vierähtänyt yli kuukausi. Täti kertoi hieman, mitä olivat tehneet, ja ohjaaja esitti kysymyksiä pojalle niiden perusteella. Poika haki katseellaan tukea tädistään ennen kuin vastasi lyhyesti ohjaajan kysymyksiin. Aluksi ohjaaja haki pojan kanssa kypärän, harjat sekä varusteet. Yhdessä he hakivat shetlanninponin käytävälle karsinasta. Tallille oli saa-

punut juuri pojan vanha tuttu, suomenhevostamma, jolla poika on aikaisemmin ratsastanut. Pojan huomio kiinnittyi ponista tammaan monta kertaa. Poikaa hieman häiritsivät ympärillä pörräävät karpäset, vaikka hänelle kerrottiin, etteivät ne tee yhtään mitään. Pojan keskittymistä harjaamiseen häiritsi myös tallille ilmestynyt tyttöjoukko, sillä tallilla ei yleensä ollut heidän lisäksi muita.

Poika harjasi ponia hymyhuulilla. Täti kertoi pojan lähteneen innokkaasti tallille, sillä viime kerrasta oli jo aikaa. Täti kertoi pojan ilmoittavan aina kotona, jos tv:stä tulee ohjelma, jossa on hevosia. Pohdimme tädin kanssa, mikä poikaa viehättää hevostoinnassa. Miksi hevonen on parempi kuin koira? Tulimme siihen lopputulokseen, että hevonen on paljon rauhallisempi kuin koira, hieman varauksellinen eläin, jota pitää lähestyä hitaasti. Autistien on helppo lähestyä hevosta, joka ei tule heti innokkaasti tervehtimään. Poika pelkää koiria, mutta on ensimmäisestä kohtaamisesta asti pitänyt hevosista. Myös hevosen liike on autistisille mieluista, ja ainakin havainnoitava poika tykkää seurata ponin takapuolen liikkeitä.

Autismin kirjon henkilöille hevonen on hyvä työskentelypari tämän rauhallisuuden takia. Autistisen kirjon henkilöt ottavat huonosti kontaktia toiseen henkilöön ja siksi vastapuolen on oltava aktiivisempi vuorovaikutusyrityksissä. Hevoset ovat uteliaita tutustumaan ihmiseen ja ovat näin aktiivisempia vuorovaikutussuhteen aloittajia. Yhteistä kieltä ei tarvita aina toisen ymmärtämiseksi. Havainnoitava poika osaa yhdistää harjatessaan hevosen nauttivan harjauksesta sen huulten alkaessa väpättää. Hevonen osoittaa pojalle nauttivansa pojan harjauksesta.

Lähdimme taas maastoon, jossa täti kertoi ohjaajalle heidän käyneen huvipuistossa. Täti muisteli jonkun laitteen nimeä hetken, kunnes poika hihkaisi reippaasti laitteen nimen. Maastolenkin aikana ohjaaja ja poika päättivät laskea kuinka monta kertaa poni haukottelee. Kun maastosta oli palattu takaisin tallille ja varusteet riisuttu ponilta, ohjaaja kysyi pojalta näitä haukotusten määriä. Oikea vastaus tuli välittömästi pojan suusta.

8.3.3 Kolmas havainnointikerta

Poika tuli iloisin mielin talleille pitkästä aikaa. Viime kerrasta oli vierähtänyt jopa kolme kuukautta pojan, tädin ja ohjaajan kiireiden takia. Pojalle oli kerrottu, että suomenhevostamma, jonka kanssa poika oli aloittanut hevostoiminnan talleilla, oli ”menossa syksyllä taivaaseen”. Poika oli miettinyt kotona, miten ohjaaja voi tietää, koska tamma menee taivaaseen. Pojalle oli kerrottu, että tamma oli jo vanha ja sairas.

Tamma kuljeskeli tallin pihalla vapaana syöden ruohoa. Tamma otettiin kiinni ja laitettiin karsinaan odottamaan siksi aikaa, kun poika ja ohjaaja hakivat varusteita. Samassa järjestyksessä haettiin kypärä, harjat ja varusteet kuten aina. Tällä kertaa poika saisi ratsastaa tammalla. Poikaa nauratti, kun tamma nautti pojan harjaamisesta väpättämällä huuliaan. Poika jatkoi harjaamista ja vilkuili vähän väliä hevosen huulia.

Poika oli oppinut kesän aikana ajamaan polkupyörää ja hän lukenut kaikki Harry Potter -kirjat. Täti oli välillä joutunut keskeyttämään pojan lukemista, kun poika saattoi kuljeskella pihalla kirja kädessään. Kolmas luokka oli alkanut tädin mukaan hyvin.

Tällä kertaa poika pääsi ratsastamaan ratsastuskentälle. Ohjaaja ohjeisti pojan pitämään oikein ohjista, muistuttaen miten hevosta käännetään, miten pysähdytään ja lähdetään liikkeelle sekä pitämään katseen menosuunnassa. Ohjaaja oli rajannut kentän pienempään osaan ja näytti hevoselle aluksi, missä menee kentän rajat kulkemalla rajoja pitkin. Kenttä oli puolitettu, jotta pojan olisi turvallisempaa ratsastaa itsenäisesti pienemmällä kentällä. Ohjaaja antoi pojan ratsastaa itsenäisesti, koska tunsi tamman hyvin. Se on rauhallinen hevonen ja pitää ohjaajaa johtajanaan. Näytettyään hevoselle rajat päästi ohjaaja hevosen irti riimunarusta. Tämän jälkeen leikittiin ”Seuraa johtajaa” -nimistä leikkiä, jossa ohjaaja käveli edellä ja hevonen seurasi perässä. Hevonen on laumaeläin ja tamman johtaja on ohjaaja. Kun hevosia seuraa lautumella, huomaa nopeasti hevosten liikkuvan jonossa. Johtaja kulkee edellä ja muut perässä. Leikin tarkoituksena oli antaa pojalle onnistumisen elämyksiä, jotta hän pysyy ohjaamaan hevosta. Ohjaaja käveli edellä, tamma seurasi ja poika ohjasi hevosta. Ohjaaja kertoi etukäteen, koska pitäisi pysähtyä ja pysähtyi samalla itsekin. Ohjaaja muistutti poikaa, miten hevosen saa taas liikkeelle. Kun leikki alkoi sujua hyvin, jäi

ohjaaja yhteen paikkaan ja ohjeisti sieltä poikaa ohjaamaan hevosta. Itselleni tuli yllätyksenä, kuinka hyvin poika osasi ratsastaa hevosta. Jos poika joutui hevosen kanssa kentän nurkkaan, josta he eivät omin avuin päässeet, tuli ohjaaja apuun. Lopuksi pidin tammasta kiinni, kun ohjaaja auttoi poikaa tekemään maailmanympärysmatkan satulassa eli kääntymään 360 astetta satulassa. Aluksi poika nosti jalkaansa epäröiden, mutta lopussa meni jo sujuvasti. Kun hevonen oli saatu takaisin talliin ja hoidettua poika antoi tammalle vielä kauhallisen herkkuja. Poikaa nauratti, kun joutui pitämään kaksin käsin kiinni kauhasta hevosen syödessä herkkuja siitä.

8.3.4 Neljäs havainnointikerta

Poika tuli talleille taas hyvin mielin. Ohjaaja esitti hajamielistä ja pyysi poikaa kertomaan, mitä tavaroita he tarvitsisivat ratsastamista varten. Pienen rohkaisemisen jälkeen poika uskaltautui sanomaan, mitä varusteita tarvittaisiin. Kaikki tarvittavat varusteet löytyivät helposti. Poika oli käynyt tätinsä kanssa taidenäyttelyssä ja hän muisti hyvin taiteilijoiden nimiä, vaikka ne olivat vierasperäisiä ja vaikeita nimiä.

Kotona poika oli puhunut tamman pitävän siitä, kun hän sitä harjaa. Nyt poika katseli koko ajan sivusilmällä, koska tamman huulet alkavat väpättää. Kun niin sitten kävi, poikaa alkoi naurattaa. Viime kerran jälkeen poika oli pohtinut tätinsä kanssa, mistä tietää, vetääkö ohjista liikaa vai liian vähän, kun haluaa pysähtyä. Ennen kuin tehtiin samoja harjoituksia kuin viime kerralla, ohjaaja teki pojan kanssa harjoituksen. Ohjaaja piti kuolainten takaa kiinni ja käski pojan vetää lujaa, kunnes ohjaaja sanoisi, että riittää. Näin ohjaaja näytti käytännössä pojalle köydenvetoa mukailten, kuinka lujaa pojan tulisi vetää ohjista.

Videokuvasin tuntia tädin kameralla. Pojasta huomasin, että hänen kuvaamisensa oli hänelle mielekästä, ja hän etsi välillä katseellaan kameraa. Niin kuin viime kerralla, poika onnistui ratsastamaan hyvin itsenäisesti ja nauroi välillä kovaan ääneen onnistuessaan ohjaamaan hevosta.

8.3.5 Viides havainnointikerta

Poika tervehti minua hyvin iloisesti, saapuessaan tallille. Kamera oli taas mukana ja viime otoksia oli moneen kertaan katsottu. Poikaa oli paljon naurattanut, kun oli nähnyt omaa ratsatusta videolta. Videota oli myös näytetty kavereille ja kaverit olivat ihmetelleet, kuinka pieni poika olikaan ollut hevosen selässä. Koulussa oli ollut aiheena hevoset ja poika oli ilmeisesti päässyt loistamaan koulussa tiedoillaan. Poika oli myös puhunut hevosista ja ratsastuksesta kotona enemmän kuin aiemmin. Huomasin pojan muuttuneen hieman itsevarmemmaksi ja reippaammaksi. Siihen oli mahdollisesti vaikuttanut viime kertojen itsenäiset ratsastukset, sekä videokuvaaminen ja sitä kautta saatu palaute.

Poika halusi, että tälläkin kertaa kuvattaisiin. Kuvasin pojan harjatessa hevosta ja sitä, kun tamman huuli alkoi väpättää. Tiesin, että poika haluaisi nähdä sen videossa. Tällä kertaa olimme menossa maastoon. Kun poika oli hevosen selässä, huudahti hän spontaanisti, että nyt pitäisi ottaa videokuvaa. Itse hämmästyin pojan sanovan jotakin ilman, että häneltä kysyttiin mitään, joten aloimme tietenkin kuvata poikaa. Suunnitelimme ohjaajan kanssa kuvakulmat ja mitä pitäisi kuvata.

Ratsastus sujui mallikkaasti, ja poikaa nauratti, kun emme tädin kanssa meinanneet pysyä perässä. Ratsastuksen päätyttyä veimme tamman karsinaan. Pihalla oli pojalle tuntemattomia ihmisiä, mikä sai pojan hieman jähmettymään. Ohjaaja ehdotti, että tällä kertaa voitaisiin ottaa yksi hänen koiristaan ulos. Poika pelkää koiria, ja ohjaaja ajatteli, että poikaa olisi hyvä pikku hiljaa totuttaa koiriin. Koira päästettiin ulos. Se tulikin heti innokkaasti tervehtimään meitä mikä hieman pelästytti poikaa. Näytimme pojalle, ettei koirassa ole mitään pelättävää silittämällä sitä ja kertomalla koiran olevan vain iloinen tavatessaan meidät. Lopulta poika uskaltautui hieman silittämään koiraa.

8.3.6 Yhteenveto

Pojan havainnointikerroilla näkyi melko hyvin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet. Yhteisöllisyyttä pyrittiin luomaan pojan, hevosen, tädin ja ohjaajan välille.

Yhdessä hoidettiin hevosta, ohjaaja oli kiinnostunut pojan elämästä ja heillä oli yhteisiä puheenaiheita hevosten lisäksi. Pojan toiminnallisuutta lisättiin varusteiden hakemisella, hevosen harjaamisella sekä ratsastamisella. Kaikkein eniten huomasin pojan saavan elämyksiä tallilla. Poika oli hevosen lähellä koko ajan hymy huulilla ja hän innostui välillä nauramaan kovaan ääneen. Videokuvaaminen mahdollisti tallilla tapahtuvien asioiden muistelemisen kotona. Lisäksi videokuvaaminen on tuonut pojan ratsastustunteihin uuden ulottuvuuden. Hän voi nyt näyttää videota kotona perheelleen ja ystävilleen, jonka seurauksena pojan harrastuksesta keskustellaan. Sosiaalipedagogisen hevostoiminta on pojalle hyvä työmenetelmä opeteltaessa sosiaalisia taitoja. Poika oppii ilmaisemaan itseään paremmin, tuntee kuuluvansa osaksi yhteisöä ja kokee elämyksiä. Lisäksi pojan käden motoriikka kehittyy hevosta harjatessa, sekä tasapaino ja kehonhallinta kehittyvät ratsastaessa.

8.4 Tyttöjen pienryhmä

Kävin havainnoimassa kolmen hengen tyttöryhmää vuoden 2011 toukokuun ja heinäkuun välisenä aikana kuusi kertaa, joista yksi kerta oli kolmipäiväisen leirin viimeinen päivä. Tyttöryhmä koostui kahdesta 12-vuotiaasta tytöstä ja yhdestä yhdeksänvuotiaasta tytöstä. Yhdeksänvuotias tyttö on allerginen hevosille ja kaikki tytöt ovat hieman ujoja ja hiljaisia. Tyttöryhmän havainnoinneissa mukana oli myös toinen sosionomiopiskelija, joka jäi opinnäytetyöstä pois tyttöryhmän havainnointien jälkeen.

8.4.1 Ensimmäinen havainnointikerta

Tytöt saapuivat talleilla puoli tuntia ennen varsinaisen ratsastustunnin alkua. Ohjaaja otti tytöt itse henkilökohtaisesti vastaan kyselemällä jokaisen kuulumisia. Ohjaaja valmistelee hevosen allergisen tytölle, joka ei itse pysty harjaamaan hevosia allergiansa vuoksi. Päätimme hajaantua auttamaan kumpikin yhtä tyttöä hevosen harjaamisessa sekä satuloinnissa. Samalla pyrimme tutustumaan tyttöihin juttelemalla hevosista. Itse autoin toista 12-vuotiaasta tyttöä, joka vastaili hetken ujostelun jälkeen reippaasti kysymyksiin. Kaikki kolme tyttöä vaikuttivat hyvin hiljaisilta ja ujoilta. Ohjaaja oli aikaisemmin kertonut tyttöjen käyvän hänen tallillaan heidän ujoutensa

takia ja yksi tyttö allergiansa takia. Hevostoiminnan tarkoituksena oli saada tytöt rohkaistumaan.

Ohjaaja yleensä auttaa satuloinnissa nuoria, mutta nyt kun meitä oli kaksi auttamassa, kävi hän vain tarkistamassa, oliko varusteet oikein laitettu. Samalla hän antoi palautetta. Ohjaaja auttoi tytöt yksitellen hevosten selkään. Tunnilla tehtiin ratsastusharjoituksia kuten kiemurauraa, puomien ylityksiä käynnissä ja ravissa. Harjoitusten tarkoituksena oli opetella hevosen hallintaa ja saada samalla onnistumisen kokemuksia sekä lisää itsevarmuutta hevosen hallintaan. Ohjaaja näytti hyvin käytännössä, miten tulee liikkua kentällä, mitä pohjetta ja ohjaa tulee käyttää, jotta saa hevosen menemään haluttuun suuntaan. Ryhmä on lähes puolet pienempi kuin tavallisilla ratsastuskouluilla, mahdollistaen yksilöllisemmän opetuksen. Ohjaajalla on enemmän aikaa ratsukoille. Tunnin lopuksi jokainen ratsastaja sai palautetta omasta ratsastamisestaan.

8.4.2 Toinen havainnointikerta

Yksi tytöistä oli sairastanut, eikä päässyt tulemaan tunnille. Muut tytöt olivat hieman myöhässä, joten aloin itse laittaa toista hevosta valmiiksi tunnille. Tyttöjen saavuttua he satuloivat yhdessä toisen tunnille menevistä hevosista. Seurasimme vierestä, kun tytöt laittoivat hevosta kuntoon. He eivät paljon toisilleen puhelleet, vaikka ovat parhaita ystäviä ja käyvät samaa koulua. Toinen tytöistä oli enemmän aktiivisempi satuloinnissa. Hän ei pyytänyt apua, vaikka olisi ehkä tarvinnut, joten tarjouduin auttamaan, kun huomasin hänellä olevan vaikeuksia satuloinnissa.

Lähdimme maastoon, koska kentän hiekka pölysi liikaa. Ohjaaja ohjeisti tyttöjä nauttimaan luonnon äänistä ja ottamaan rennosti, sillä kumpaakin hevosta talutettiin. Maastossa opeteltiin liikennesääntöjä ja hyviä tapoja: miten tulisi toimia, jos kohtaaisimme tiellä auton ja miten kiitetään, jos autoilija huomioi hyvin ratsukon ajotyyliään. Maastolenkin aikana ohjaaja kyseli tyttöjen kuulumisia. Maastolenkin jälkeen tytöt pääsivät vielä hetkeksi ratsastamaan kentällä. Lopuksi tytöt kiittivät hevosia haalamalla sitä.

8.4.3 Kolmas havainnointikerta

Saavuimme taas ajoissa tallille, jotta voisimme auttaa tyttöjä hevosten kanssa. Parini auttoi toista tyttöä. Tytön äiti oli ollut aluksi mukana, ja tyttö vaikutti rohkeammalta äidin ollessa vieressä. Tyttö ei uskaltanut äidin rohkaisusta huolimatta puhdistaa hevosen kavioita, vaikka oli viimeksi reippaasti niin tehnyt samalle hevoselle. Parini ehdotti, että puhdistaa hevosen kaviot tytön puolesta. Sovimme parini kanssa, että asiasta keskustellaan ensi kerralla tytön kanssa ja kavioiden putsaamisessa autetaan.

Itse havainnoin toista 12-vuotiasta tyttöä, joka otti iloisin mielin apuni vastaan. Jutelimme hevosen harjauksen yhteydessä, miksi on tärkeää pitää hevosen jalat puhtaina. Hevosten jalat olivat hyvin kuraiset tarhasta tullessa. Pitämällä hevosen jalat puhtaina estetään hevosen saamasta riviä, joka on vuohisrohtuma. Tyttö alkoi miettiä, mitä hevonen tekee päivisin, kun se ei ole tunneilla. Yhdessä pohdimme, mitä hevonen tekee päivän aikana. Hevonen syö, nukkuu, leikkii tai kinastelee kavereiden kanssa. Hevonen tekee siis paljon samanlaisia asioita kuin me ihmiset teemme. Tyttö oli paljon puheliaammalla tuulella kuin aikaisemmin.

Kavioita puhdistessa tytölle tuli vähän ongelmia. Hevonen ei pitänyt tytön mielestä jalkaa tarpeeksi kauan ylhäällä, joten hän torui hevosta. Annoin hänen yrittää ensin kaikessa rauhassa itse, mutta viimeinen kavio puhdistettiin yhdessä, ja annoin tytölle puhdistamisvinkkejä.

Allerginen yhdeksänvuotias tyttö oli saapunut ensimmäisenä tallille niin kuin aina. Hänellä on joka kerta hänellä on mukana porkkanapussi, josta hän antaa jokaiselle tallin hevoselle oman porkkanan. Yleensä hän on odotellut ja kuljeskellut pihassa ennen tunnin alkua, koska ei voi itse laittaa hevosta kuntoon. Tällä kertaa hän pääsi ponijalulle tallin shetlanninponin kanssa. Aluksi hän ei meinannut laittaa kypärää ja hanskoja, mutta kun ohjaaja sanoi asiasta, ja perusteli miksi tulisi laittaa kypärä ja hanskat, laittoi hän ne mukisematta.

Tunnilla harjoiteltiin hevosen hallintaa tekemällä keskiympyröitä ja kiemurauraa. Yksi tytöistä ratsasti varomattomasti huomioimatta muita ratsastajia kentällä. Yhdeksänvuotiaalla tytöllä on hieman tapana mennä muiden perässä tunnilla. Hän saattaa

jättää välillä tehtävien teon puolitiehen. Tyttö, jota minä autan aina ennen tuntien alkua, halusi hevosen selästä nopeasti pois lähes tunnin lopussa. Tämä oli meistä outoa, sillä yleensä tytöt haluavat olla viimeiseen asti hevosten selässä. Kävin kysymässä tytöltä, miten tunti oli mennyt. Tyttö vastasi tunnin menneen aluksi hyvin, mutta sitten hevonen oli muuttunut vauhdikkaammaksi, ja häntä oli alkanut pelottaa. Rauhoittelin tyttöä ja arvelin mäkäräisten häirinneen hevosta. Hevonen oli tunnin alussa-kin temppuilut ohjaajalle yrittäessään hätistää kimpustaan mäkäräisiä. Kerroin lopuksi ohjaajalle tytön pelästyneen hevosen vauhdikasta menoa.

8.4.4 Neljäs havainnointikerta

Kun tytöt saapuivat tallille, ohjaaja jutteli erityisesti sen tytön kanssa, joka oli lähtenyt aikaisemmin tunnilta pelkonsa takia. Ohjaaja kertoi tytölle huomanneensa tämän pelästyneen, mutta ei ollut ehtinyt juttelemaan tämän kanssa seuraavan tunnin alkamisen takia. Ohjaaja kysyi tytöltä, jäikö hänelle pelkoja viime kerrasta. Sovittiin, että tyttö menee toisella hevosella, ja me havainnoijat talutamme vuorotellen hevosta.

Toinen 12-vuotiaista tytöistä kertoi hevosen, jolla hän yleensä ratsastaa, puraisseen häntä. Hän jutteli ohjaajan kanssa ennen hevosten satuloimista, ja ohjaaja kertoi, miksi ruunat yleensä näykkivät: se on niiden tapa kutsua leikkimään. Ohjaaja kertoi, miten tulisi toimia ensi kerralla hevosen yrittäessä puraista. Ratsastustunnilla tyttö ratsasti hyvin ja hän hyppäsi lopuksi jopa yhden esteen.

Tyttö, jonka hevosta tällä kertaa talutettiin, huomioi huonosti meitä taluttajia. Hän ilmeisesti odotti meidän ohjaavan hevosta ja ohjaten itse hyvin vähän. Hän saattoi tehdä voltteja varoittamatta tai varoitti aivan liian hiljaa, vaikka me molemmat pyysimme häntä varoittamaan hyvissä ajoin ja kuuluvasti. Lopulta hän ratsasti hyvin ohjaajan ohjaamana.

8.4.5 Viides havainnointikerta

Tällä kertaa yhdeksänvuotiaan tytön äiti tuli katsomaan tyttärensä ratsastustuntia. Yleensä mukana on ollut tytön isoisä. Tyttö teki tällä kertaa reippaasti harjoituksia

tunnilla ja oli aktiivisemmän oloinen. Huomasi, kuinka tärkeää tytölle oli, että hänen äitinsä oli seuraamassa ratsastustuntia.

Tyttö, joka oli viime kerralla hypännyt esteitä, oli ollut hyvin iloinen ja innostunut, kun oli saanut hyppiä esteitä. Hän oli jo aikaisemmin samana päivänä hyppinyt esteitä muualla. 12-vuotiaat tytöt satuloivat yhdessä hevosen valmiiksi tunnille. Kaikki meni siihen asti hyvin, kunnes satulahuopa meni hieman huonosti. Tytöt tiuskivat toisilleen, kun satulan laittaminen ei mennytkään sujuvasti. Yritin saada tytöt tekemään yhteistyötä satulan laittamisessa. Tunnilla mentiin aika vaativia harjoituksia. Jokainen sai vuorollaan suorittaa annetun tehtävän ohjaajan auttaessa jokaista ratsukoa vuorollaan. Ohjaaja painotti ratsukoita ottamaan muut huomioon. Jos joku suoritti kentällä tehtävää, tuli muiden pitää huoli siitä, ettei häirinnyt toista. Näin he antaisivat toisilleen työrauhan ja välttyttäisiin törmäyksiltä.

Tallilla oli myös paljon muita nuoria tyttöjä, joilla ei ollut ratsastustuntia. He tekivät yhdessä tallitöitä. Siivosivat tallia, pesivät varusteita ja syöttivät hevosia. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa painottuvat yhteisöllisyys, toiminnallisuus sekä elämyksellisyys. Talliympäristössä ei tarvitse olla kovinkaan ohjattua toimintaa, jotta nämä tavoitteet toteutuvat. Tallilla tehtävät työt eivät tunnu tytöistä pakonomaisilta, kun kaikki työt tehdään hevosen hyvinvoinnin hyväksi. Kun jokin työ on saatu päätökseen, kiiruhdetaan ohjaajan luokse kysymään voidaanko vielä tehdä jotakin.

8.4.6 Kuudes havainnointikerta

Viimeisellä kerralla havainnoimme tyttöjä heidän viimeisenä leiripäivänään. He olivat olleet kolmipäiväisellä ratsastusleirillä, jolla oli myös kaksi muuta tallilla käyvää vanhempaa tyttöä. Heti tallille saavuttuamme huomasimme nuorimmassa tytössä muutoksen. Aiemmin hän oli ollut tallilla hyvin huomaamaton. Nyt hän oli mukana tallin toiminnassa ja oli hyvin puhelias myös meille. Hän silitteli tallin koiria ja touhusi kahden vanhimman tytön kanssa. Ohjaaja kertoi vanhimpien tyttöjen ottaneen nuorimman tytön hyvin mukaan. 12-vuotiaat tytöt olivat olleet enemmän toistensa kanssa hieman erillään muista. Ohjaajan mukaan leiri olisi ollut tytöille paljon antoisampi, jos he eivät olisi tulleet yhdessä.

Tytöillä tuntui olevan mukavaa leirillä, ja huomasimme tyttöjen ryhmäytyneen paremmin. Tytöt olivat aikaisemmin leirin aikana käyneet hevosten kanssa uimassa. Se oli tytöille mieluista retki. Viimeisenä päivänä pidettiin leikkimieliset kisat, joissa me havainnoitsijat toimimme tuomareina sekä yleisönä. Tytöistä oli hauskaa, kun ohjaaja selosti kisan tapahtumia ja he saivat lopuksi raikuvat aplodit.

8.4.7 Yhteenveto

Tyttöjen pienryhmässä sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ehkä näkynyt yhtä selkeästi kuin autistisen pojan kohdalla. Kuitenkin saatoin löytää havainnointi kerroistani yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ja elämyksellisyyttä. Kuusi havainnointikertaa on myös lyhyt aika huomata muutoksia ja vaikutuksia ihmisissä. Kuitenkin ollessani talleilla tunsin yhteisöllisyyttä ympärilläni. Jokaisella kerralla tunsin itseni tervetulleeksi tallille, sillä tallilla on käytäntönä, että jokaista ihmistä tervehditään. Nuoret puuhastelivat myös tuntien ulkopuolella tallilla hoitaen hevosia yhdessä. Jokaisella oli jokin puuha koko ajan menossa, ja kun yksi homma saatiin päätökseen, kyseltiin ohjaajalta jo seuraavaa. Tallilla käyvillä ihmisillä on yhteinen motiivi käydä talleilla. Kaikki haluavat puuhastella hevosten ympärillä.

Ohjaaja ottaa hyvin vastaan tunneille tulevat lapset ja nuoret kyselemällä heidän kulumisiaan ollen aidosti kiinnostunut heidän tekemisistään. Nuorten ja ohjaajan välillä huokuu luottamus. Se näkyy luontevina ja avoimina keskusteluina heidän välillään. Ohjaaja antaa lasten ja nuorten itse kokeilla satuloimista ja jos se ei sujukaan, hän auttaa ja opastaa heitä siinä. Ratsastustunneilla ohjaajalla on enemmän aikaa jokaisella lapsella ja nuorella kuin esimerkiksi tavallisella ratsastuskoululla, jossa saattaa olla puolet enemmän ratsukoita. Ratsastajat kokevat enemmän onnistumisia, kun ohjaajalla on enemmän aikaa ohjata ja opastaa.

Tytöt saivat ratsastaa tunneilla aina samalla hevosella. Näin he oppivat tuntemaan hevosta paremmin ja pystyivät luomaan sen kanssa tunnesiteen. Tyttöjen ei tarvinnut jännittää ennen tunteja, millä hevosella he tällä kertaa ratsastavat. Kun tytöt saivat

ratsastaa samoilla hevosilla, se loi heille turvallisuuden tunnetta. Hevosia vaihdeltiin silloin tällöin, jos he itse halusivat tai ohjaaja katsoi sen tarpeelliseksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvata havainnointien sekä haastattelujen kautta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuuksia ja vaikutuksia lapsi- ja nuorisotyössä. Havainnointieni ja haastattelujen avulla pohdin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteiden toteutumista länsisuomalaisessa tallissa.

Havainnointieni tarkoituksena oli tarkkailla talliympäristöä, jossa toteutetaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Hevostoiminnan pääperiaatteena on tuoda asiakkaiden elämään talliympäristön avulla toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä elämyksellisyyttä. Länsisuomalaisella tallilla havainnoin tyttöjen pienryhmää ja autistisia piirteitä omaavaa poikaa. Lapset olivat iältään alakouluikäisiä. Tyttöjen pienryhmää havainnoin kuusi kertaa ja poikaa viisi kertaa.

Hevostoiminta voidaan tiivistää sosiaalisesti vahvistavaksi toiminnaksi, jossa asiakkaan toimintakykyä vahvistetaan. Asiakas käy hevosen kanssa tunnekoulua, jonka kautta hän mahdollisesti oppii nauttimaan sellaisista asioista, joista ei ole ehkä ennen osannut nauttia. Asiakas kokee elämyksiä hevosen, itsensä sekä muiden tallilla olevien ihmisten kanssa. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaaja pyrkii tukemaan omalla toiminnallaan asiakkaan sosiaalisuutta sekä vuorovaikutuksellisuutta. Ohjaaja auttaa työssään hänen työparinsa, hevonen, sekä muut tallilla käyvät ihmiset. Asiakkaan itsetuntoa vahvistetaan antamalla onnistumisen kokemuksia ja kokemalla itsensä voittamista esimerkiksi ratsastustunnilla tai hevosta hoitaessa. Yhdessä opitaan noudattamaan sääntöjä ja ottamaan vastaan ohjeita. Länsisuomalaisessa tallissa jokainen tallilla käyvä tervehti toinen toistaan. Säännöt on rakennettu hevosen hyvinvoinnin ja yleisen turvallisuuden mukaan. Tallissa ei saa juosta tai riehua, jotta hevonen ei pelästy. Ratsastaessa, hevosta hoitaessa ja hevoskärkyä ajaessa pitää käyttää kypärää.

Hoitamalla isoa, ihmisestä riippuvaista eläintä, asiakas oppii ottamaan vastuuta toisesta, ja tätä kautta myös itsestään. Hevosen avulla voidaan opetella säätelemään omia tunteita, jos niitä näyttää liian voimakkaasti. Vastaavasti opitaan näyttämään tunteitaan, jos niitä salaa liikaa muilta. Hevosen selässä ei voi olla liian aggressiivinen tai passiivinen, sillä hevonen reagoi siihen joko niskuroiden tai pysähtymällä. Hevonen on eläin, jolta ihminen saa välittömästi peittelemättömän palautteen. Jos hevonen tuntee olonsa epämukavaksi, se ilmoittaa siitä elekielellään. Hevonen osaa antaa positiivista palautetta ihmiselle nauttiessaan harjauksesta.

Vaikka kummatkin havainnoivat, sekä poika että tyttöjen pienryhmä, olivat lähtökohdiltaan erilaisia, löytyi niistä samanlaisia elementtejä. Kummassakin tapauksessa kaikkien eniten nousi esiin elämyksien kokeminen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla. Niin tytöille kuin pojalle hevosen kanssa puuhastelu oli tärkeää. Hevosen touhuamiset saivat jokaisen lapsen ja nuoren vilauttamaan edes kerran hymyä. Hevosta halailtiin, siliteltiin ja sen metkuja kommentoitiin leikkisästi toruen.

Hevosen selässä koetaan sekä onnistumisen että pelon hetkiä. Tyttöjen ryhmässä yksi tytöistä pelästyi hevosen vauhdikkuutta. Kun asiasta keskusteltiin ja seuraavalla kerralla otettiin hieman rauhallisemmin, oli ratsastaminen taas mielekästä. Ratsastuksessa on yleinen sääntö: jos hevosen selästä putoaa, on sen selkään noustava heti. Tämä tarkoittaa sitä, että ratsastajan tulee vastoinikäymisestä huolimatta jatkaa ratsastusta ja kohdata pelkonsa. Muuten pelko jää kummittelemaan mieleen. Vaikka tässä ei pudottu hevosen selästä, on tämä lähes sama asia. Hevosen selkään on noustava ja kohdattava pelkonsa.

Autistisia piirteitä omaava poika istui hevosen selässä aina rennosti, eikä hän epäröinyt nousta hevosen selkään. Poika saattoi muuttua hetkeksi vakavaksi hevosen selässä, kun ohjaaja vaati tekemään ”Maailman ympärysmatkan” hevosen satulassa. Poika kuitenkin rentoutui heti huomattaessaan ohjaajan olevan aivan hänen vierellään auttamassa ja varmistamassa, ettei hän putoa satulasta.

Ilon hetkiä lapset ja nuoret kokivat niin tallissa kuin ratsastuskentällä. Milloin hevonen teki jotakin hauskaa ja sille naurettiin, tai katseltiin videolta omaa ratsastusta.

Miten hauskaa oli, kun kaikki eläytyivät leirin päättymispäivänä kisoihin kuitenkin leikkimielisellä asenteella. Pienet ilon ja onnistumisen hetket voivat kasvattaa lapsen ja nuoren itsetuntoa sekä rohkeutta. Varhaislapsuudessa ja nuoruudessa koetut ilon ja onnistumisen hetket tukevat lapsen ja nuoren tervettä kasvua.

Kummatkin, sekä tyttöjen pienryhmä että poika, osasivat rentoutua hevosen selässä maastolenkeillä ja nauttia luonnon äänistä. Luonnon keskellä mieli rauhoittuu ja keho rentoutuu. Tänä päivänä ihmiset ovat niin kiireisiä, etteivät he osaa pysähtyä nauttimaan luonnosta ja rentoutua. Lapset viettävät kaiken aikansa sisällä pelaamalla pelikoneita tai katselemalla televisiota. Siksi hevostoiminta on hyvä toiminnallisuuden lisääjä lapsille ja nuorille. Lapset ja nuoret oppivat ottamaan vastuuta, toimimaan yhdessä ja tarttumaan työhön. Lapsi tai nuori, joka ei kotona tee kotitöitä, voi viedä tallilla opitun toiminnallisuuden kotiin. Kotona siivoaminen voi tuntua pakonomaiselta. Talliympäristössä siivoaminen voi tuntua mielekkäältä, koska silloin toimitaan hevosen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole niin tunnettua autismin kirjon henkilöiden kuntoutusmenetelmä kuin ratsastusterapia. Kela tukee ratsastusterapiaa autististen henkilöiden kuntoutuksessa, toisin kuin sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Kaikki eivät heti huomaa ratsastusterapian ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan välillä olevaa eroa. Kummassakin asiakas pääsee ratsastamaan hevosella. Ratsastusterapia keskittyy enemmän asiakkaan fyysiseen toimintakykyyn ja kehonhallintaan. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa keskitytään enemmän asiakkaan sosiaalisiin taitoihin, itseilmaisuun, yhteisöllisyyteen, toiminnallisuuteen ja elämyksellisyyteen. Siksi minusta sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi soveltua paremmin autismin kirjon henkilöille kuin ratsastusterapia.

Toiminnallisuus nousi esiin kummassakin havainnointikohteessa. Hevosia harjattiin ja satuloitiin yhdessä. Jos lapsella tai nuorella oli vaikeuksia hevosen kuntoon laittos-
sa tunnille, saapui ohjaaja aina auttamaan tai hän pyysi jotakuta kokenutta tallilla käyvää nuorta auttamaan. Hevosen kanssa yhdessä puuhasteltaessa voidaan keskustella hevosista tai lasta ja nuorta painavista asioista. Asioita voidaan pohtia myös hevosten kautta samaistumalla hevoseen. Toiminnallisuus ei näkynyt ainoastaan ratsastustuntien aikana, vaan myös niiden ulkopuolella. Tallilla käy paljon lapsia ja nuoria

hoitamassa hevosia, pesemässä varusteita, siivoamassa tallia tai vain viettämässä aikaa ystävien ja hevosten kanssa. Kun jokin työ saatiin valmiiksi, lähdettiin ohjaajalta kysymään muuta tekemistä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toteutumisen kannalta ohjaajan rooli ja ammattitaito ovat tärkeitä. Ohjaaja toimii omalla esimerkillään roolimallina lapsille ja nuorille. Heidän on helppo puhua ohjaajalle, jolla on samat mielenkiinnon kohteet ja joka osaa puhua heille tärkeistä asioista. Lastensuojelunuoren voi olla helpompi puhua asioistaan hevostoiminnan ohjaajalle, kuin omalle ohjaajalle lastensuojelulaitoksessa, joka ei tiedä hevosista mitään. Yhteinen mielenkiinnonkohde avaa portteja muuhunkin keskusteluun ja helpottaa hyvän vuorovaikutussuhteen luomisessa.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan tulee olla sosiaalialan ammattilainen, jolla on hevosalan tuntemusta. Ohjaajan tulee osata tulkita hevosta ja selittää asiakkailleen hevosen käyttäytymistä. Herkkyys hevosten kanssa hyödyttää asiakkaita ja lisää turvallisuutta. Ohjaajan on hyvä osata tunnistaa tekemänsä virheet ja ottaa niistä opiksi. Silloin ohjaaja pystyy kehittämään itseään ohjaajana ja näin tukemaan paremmin asiakkaitaan.

Opinnäytetyöni kohderyhmäksi rajautuivat alakouluikäiset lapset. Prosessin aikana havaitsin hevosten rauhoittavan lapsia ja nuoria tallilla. Hevoselle jutellaan ja sitä silitellään lempeästi. Hevosen avulla opetellaan vuorovaikutustaitoja. Myös motoriikka sekä keskittymiskyky kehittyvät. Tallilla ei käynyt varhaiskasvatusikäisiä lapsia, mutta sosiaalipedagogista hevostoimintaa voitaisiin myös heidän kanssaan hyödyntää. Pienikin lapsi voi ohjaajan opastuksella harjata, silitellä hevosta sekä harjoittaa vuorovaikutustaitojaan ja keskittymiskykyään. Ohjaajana rooli korostuu silloin, sillä ohjaajan tulee olla herkempi ohjaamaan lasta ja huomioimaan erityisen hyvin lapsen turvallisuus. Varhaiskasvatusikäisten ja alakouluikäisten lasten kanssa voidaan opetella miten tallissa tulee käyttäytyä, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Jos ratsastaminen tuntuu varhaiskasvatusikäiselle lapselle liian vaativalta, voidaan esimerkiksi vain hoitaa ja harjailla hevosta tai käydä kärryajeluilla. Lapsen kanssa voidaan opetella hallitsemaan liian voimakkaita tunteita, sillä hevonen reagoi liian aggressiiviseen tai yliaktiiviseen lapseen. Pienen lapsen kanssa voidaan ratsastamisen sijaan

tehdä hevosen selässä rentoutumisharjoituksia. Lapset voivat myös auttaa ohjaajaa pienissä tallintöissä, esimerkiksi hevosten ruokinnassa.

Oma osaamiseni on kehittynyt opinnäytetyöni edetessä. Tallilla opin kokemalla ja näkemällä, miten sosiaalipedagogiikka voidaan soveltaa toimintaympäristöön. Itse olen ison osan elämästäni kuluttanut aikaani hevostalleilla, niin ratsastuskouluilla kuin ravitalleilla, ja nyt olen pystynyt yhdistämään tulevan ammattini, sosionomi (AMK), sekä rakkaan harrastukseni. Olen huomannut, kuinka helposti pystyy luomaan vuorovaikutussuhteen lapseen tai nuoreen talliympäristössä. Lastensuojelulaitoksessa vuorovaikutussuhteen luominen lapseen tai nuoreen ei käy yhtä kivuttomasti kuin tallilla. Yhteinen puheenaihe, yhteinen motiivi työskennellä tallilla sekä yhteinen harrastus luovat tallilla yhteisöllisyyttä.

Sosionomiopintojeni aikana suuntauduin sosiaalipedagogiseen lapsi- ja nuorisotyöhön. Valitsin aiheeksi sosiaalipedagoginen hevostoiminnan, koska se on yksi sosiaalipedagogian toimintamuoto. Siinä yhdistyvät minulle rakkaat eläimet eli hevoset, ja se sopii laajalle asiakaspiirille. Koen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan olevan hyvä työmuoto työskenneltäessä alakouluikäisten lasten sekä nuorten kanssa. Hevonen, talliympäristö ja ohjaaja luovat lapselle ja nuorelle ympäristön, jossa saa olla oma itsensä, opetella toimimaan yhteisön jäsenenä, noudattamaan sääntöjä ja rajoja, opetella tunnetaitoja sekä kokea elämyksiä. Lapsen motoriikka kehittyy hevosta harjattaessa. Ratsastaessa tasapaino ja lihaskunto kehittyvät. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta saa lapset ja nuoret liikkeille kotoa luontoon.

Toivon, että talli, jossa toteutin opinnäytetyöni, hyötyy työstäni. Uskon hevostoiminnan ohjaajan saavan hyvää tietoa minulta, talliyhteisöön kuulumattomalta henkilöltä. Ulkopuolisen näkökulmat ja havainnoinnit voivat avata silmiä ja tuoda uusia näkökulmia työskentelyyn. Hevostoiminnan ohjaaja voi nähdä toimintansa uudessa valossa. Olen työni avulla pyrkinyt tuomaan esille hevostoiminnan tuloksia länsisuomalaisessa tallissa, sekä miten siellä toteutetaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

Koin opinnäytetyöprosessini aikana paljon niin onnistumisen kuin epäonnistumisen tunteita. Toisen sosionomiopiskelijan jäädessä pois opinnäytetyöstä tunsin aluksi olevani pulassa työn kanssa, mutta totean nyt sen olleen minulle vain positiivinen

asia. Vaikka jouduinkin tekemään kahden ihmisen opinnäytetyön yksin, koin sen hyvin kasvattavaksi projektiksi. Prosessi on ollut pitkä, mutta en olisi vaihtanut aihetta mihinkään muuhun. Hevoset ovat olleet osa minua lähes koko elämäni ajan, ja työn tekeminen on tuntunut minusta hyvin läheiseltä ja mielekkäältä. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteet eli yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys ovat olleet minulle käytännössä aina tuttuja. Olen ne kaikki kokenut itse ratsastus- ja ravi-talleilla. Nyt olen vain saanut sille toiminnalla ja niille tunteille, mitä olen hevosten parissa kokenut, nimityksen; sosiaalipedagoginen hevostoiminta.

LÄHTEET

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi
- Hyvämäki, H. 2011. Talliyhteisötoiminta lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun tukena – seminaari kokosi hevosalan toimittajat yhteen. Suomen Hippoksen www-sivut. Viitattu 9.11.2011. <http://www.hippos.fi>
- Hyvätti, N. 2005. Tallityöstä potkua elämään – syrjäytyvä nuori talliyhteisössä. Teoksessa Okulev, S. & Koukkari, K. Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopio: Kopijyvä. 23–24.
- Hyvätti, N. 2009. Hevostalli sosiaalipedagogisena toimintaympäristönä. Teoksessa Hämäläinen, J. & Nivala, E. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Kuopio: Kopijyvä. 75–83.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo. WSOY kirjapainoyksikkö.
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio. Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Ikonen, O. & Suomi, A. 1998. Autismi: Esiintyvyys ja käyttäytyminen. Teoksessa O. Ikonen (toim.) Autismi. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 56–58.
- Kaimio, T. 2005. Hevosien kanssa. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Kauppinen, M. 2008. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan opasvihko. Taitto: Dimple Design
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. 15. Juva: PS-kustannus.
- Kujanpää, S. & Norvapalo, P. 1998. Ensitieto autismista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 28–49.
- Mäkinen, P. 2011. Iso ja karvainen terapeutti. Tehy, 4. 16–17.
- Pesonen, H., Hankimo, O., Pystynen, V. & Pesonen, R. 2007. Liinaharja. Suomenhevosen taival. Keuruu: Kustannusyhtiö Otava.
- Pitkänen, A-K. 2008. Hevosvoimia: Hyvää oloa hevosharrastuksesta. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Räty, K. 1998. Diagnostiikka. Teoksessa Ikonen, O. (toim.) Autismi: teoriasta käytäntöön. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 80.
- Seppälä, P. 2011. Ratsastustalleilla tytöt saavat omaa tilaa ja rauhaa ulkonäköpaineilta. Satakunnan Kansa, 11.

Seppälä, T. Hevonen työparina. Viitattu 28.9.2011. <http://www.laukinaika.fi>

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta www-sivut. Sosiaalipedagoginen Hevostoimintayhdistys ry. Viitattu 28.9.2011.

Timonen, T.E & Tuomisto, M. 1998. Autismi: käsite ja teoria. Teoksessa O. Ikonen (toim.) Autismi: teoriasta käytäntöön. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 11.

KvaliMOTV:n www-sivut. Viitattu 6.9.2011. <http://www.fsd.uta.fi>

Työllistävä Hevonen www-sivut. Viitattu 16.9.2011. Terapeuttinen ratsastus ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta. <http://tyollistavahevonen.wordpress.com>

Pegasos-hankkeen www-sivut. Viitattu 16.9.2011. Lisätietoa hankkeesta. <http://www.pegasoshanke.fi>

LIITE 1

AUTISMIN AAKKOSET CARS-ARVIOINNIN MUKAAN		
	Käyttäytymisen kvaliteetti	Kuvaus
A	Vuorovaikutussuhteet	Ottaa muihin ihmisiin huonosti kontaktia. Aikuisen on oltava aktiivisempi osapuoli, jotta hän saa lapsen reagoimaan vuorovaikutusyrityksiin.
B	Jäljittelyt	Autistinen lapsi ei matki muita. Jäljittelyn oppiminen vaatii paljon vaivannäköä.
C	Tunnereaktiot	Muiden on vaikeaa tulkita autistisen henkilön tunnetiloja hänen kasvoiltaan. Ne ovat tilanteeseen sopimattomia, poikkeavia, pitkittyneitä. Saattaa nauraa tai itkeä ilman mitään syytä.
D	Kehon hahmotus ja käyttö	Erikoinen kehon hahmotus, joka näkyy heijaamisena, pään hakkaamisena, käsien heilutteluna, juoksenteluna.
E	Suhtautuminen esineisiin	Käyttää poikkeavasti esineitä. Lapsen leikit eivät ole luovia (esim. lelujen järjestämistä riviin, tuijottaa leluja).
F	Suhtautuminen muutoksiin	Vastustaa ympäristössä tapahtuvia muutoksia (esim. siirtymävaiheet). Voimakkaat tunnereaktiot johtuvat esimerkiksi yllätyksiin ja pieniinkin muutoksiin itsessä ja ympäristössä.
G	Visuaalinen reagointi	Saattaa tuijottaa esineiden pieniä yksityiskohtia, käsiään, puiden lehtiä, peilikuvaansa. Siristelee silmiään ja räpyttelee valoja.
H	Auditiivinen reagointi	Ei siedä kovia ääniä, peittää korviaan käsillä ja saattaa tuottaa itse hyvin voimakkaita ääniä huutaten tai paukuttamalla.
I	Reaktiot lähiaistiärsykkeisiin	Hän haistelee ja maistaa esineitä, ihmisiä, paikkoja. Tämä auttaa häntä tutustumaan näihin paremmin.

J	Ahdistusreaktiot	Joutuessaan eroon läheisestä ihmisestä voi kokea pitkittynyttä eroahdistusta tai olla täysin välinpitämättömän erotilanteessa. Voi olla hyvin ahdistunut tai pelokas tilanteissa, joissa ei ole mitään pelättävää.
K	Sanallinen kommunikaatio	Puhe saattaa puuttua kokonaan tai se on erikoista, kaikupuhetta eli ekolaliaa. Hänellä voi olla oma sanasto tai hän puhuu "siansaksaa". Äänenkäyttö on myös erikoista.
L	Sanaton kommunikaatio	Eleiden ja ilmeiden ymmärtäminen on autisteille vaikeaa. Omat eleet ja ilmeet ovat vähäisiä.
M	Aktiivinen taso	Autistinen henkilö saattaa olla hyvinkin yliaktiivinen, jolloin häntä on jatkuvasti tarkkailtava. Toiset autistiset henkilöt saattavat olla hyvinkin passiivisia ja vetäytyviä.
N	Älyllinen toiminta	Hänellä on tasaisen viivästynyt kehitys. Osa taidoista voi olla ikätasolla tai ne voivat olla yli tai alle ikätason.
O	Yleisvaikutelma	Autismin aste voidaan jakaa lievään, kohtalaiseen tai vahvaan.
(Kerola, Kujanpää & Timonen. 2009. 17–19)		

AVOIN HAASTATTELU SOSIAALIPEDAGOGISESTA HEVOSTOIMINNASTA
LÄNSISUOMALAISEN HEVOSTALLIN HEVOSTOIMINNAN OHJAAJALLE.

1. Haastateltavan koulutus ja aikaisemmat työkokemukset.
2. Mikä on työnkuvasi talleillasi?
3. Kuinka itse kiinnostuit sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta?
4. Mitä sosiaalipedagoginen hevostoiminta sinun mielestäsi on?
5. Mitä hevostoiminta on sinun talleillasi?
6. Miten suunnittelet tuntisi?
7. Miten valitset hevoset asiakkaille?
8. Onko sinulla erityisiä työmenetelmiä joita käytät?
9. Mitä kautta asiakkaat tulevat talleillesi?
Käykö talleilla enemmän lapsia ja nuoria kuin muita ikäryhmiä?
Kuinka usein he käyvät?
10. Minkä tyyppisiä ryhmiä talleilla käy ja miten ryhmät syntyvät?
11. Onko joitakin ryhmiä/asiakkaita joita ei voi käydä talleillasi?
12. Käykö talleilla poikia/miehiä?
13. Onko talleilla esiintynyt kiusaamista?
14. Näkyykö talleilla yhteisöllisyys?
15. Kuinka paljon olet yhteydessä omaohjaajiin/huoltajiin?
16. Kuinka tallilla käyvät aikuiset ja nuoret suhtautuvat toisiinsa?
17. Onko ollut konfliktitilanteita? Miten niistä on selvitty?
18. Onko ollut vaaratilanteita?
19. Eroaako talleilla työskentely paljonkin siitä työskentelystä/työtavoista mitä teit lastenkodeissa?
20. Oletko huomannut kehittyneesi sosiaalipedagoginen hevostoiminta koulutuksen jälkeen?
21. Pitääkö sinun jatkuvasti kouluttaa itseäsi?
22. Mikä antaa voimia jaksaa tekemään tätä työtä?
23. Mitä koet nuorten saaneen tästä toiminnasta?
24. Onko joitakin erityisiä taitoja jotka kehittyvät?

25. Millainen työkaveri hevonen on?
26. Saako toimintaan mitään tukea?
27. Millaisena näet sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tulevaisuuden?

AUTISTISIA PIIRTEITÄ OMAAVAN POJAN TÄDIN HAASTATTELU

PVM: _____

PAIKKA: _____

TAUSTATIEDOT:

Nimi:

Ammatti:

Yhteys havainnoitavaan henkilöön:

Havainnoitavan ikä:

- CARS-arvionti lomake (LIITE1). Muistellaan millainen poika oli ennen hevostoiminnan aloittamista.

POJAN VARHAISLAPSUUS

- Milloin pojassa huomattiin autistisia piirteitä? Miten poika kehittyi ikätasoon verrattuna?
- Miten pojan kielellinen kehittyminen sujui ikätasoon verrattuna? Milloin oppi puhumaan? Tuliko kielen kehityksessä takapakkia?
- Millaiseksi pojan autismi todettiin (lievä, kohtalainen, vahva)
- Mitä kuntoutusmenetelmiä pojalle ehdotettiin?

SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA

- Mitä kautta/ mistä saitte kuulla sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta?
- Onko pojan kanssa käytetty muita kuntoutusmenetelmiä kuin sosiaalipedagoginen hevostoiminta?
- Kuinka tärkeäksi osaksi koet sosiaalipedagogisen hevostoiminnan olevan pojan elämässä nyt?
- Kuinka tärkeäksi koet hevostoiminnan pojan tulevaisuutta ajatellen?
- Mikä tekee toiminnasta juuri pojalle sopivan?
- Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavoitteet ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Miten sinusta nämä toteutuvat pojan osalta?

POIKA TALLEILLA

- Kuinka kauan olette käyneet talleilla?
- Miten poika suhtautui hevosiin aluksi? Miten hevoset suhtautuivat poikaan?
- Millaisin mielin poika lähtee talleille?
- Millainen yhteistyökumppani hevonen sinusta on? Miksi juuri hevonen?
- Onko ollut ongelmatilanteita talleilla?

POIKA KOTONA/KOULUSSA

- Muuttuuko pojan käytössä kotona talleilta tullessa? Muuttuuko pojan käytös/mielentila/tms.
- Mitkä ovat mielestäsi pojan vahvuudet? Käytetäänkö niitä sinusta hyödyksi hevostoiminnassa?

SOSIAALISET SUHTEET

- Onko pojan sosiaalisissa taidoissa tullut muutoksia sen jälkeen, kun olette aloittaneet käynnit talleilla?

TULOKSET

- Mitä hyötyä koet pojan saavan/saaneen hevostoiminnasta?
- Mitkä asiat ovat muuttuneet pojan aloitettua hevostoiminnan?
- Onko sinulla parannusehdotuksia tai toiveita hevostoiminnan toteutukseen?
- Suositteletko hevostoimintaa muille autistisen lapsen vanhemmille? Miksi?

Hei !

5.4.2011

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Satakunnan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme aiheesta sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Havainnoimme [REDACTED] pitämiä tunteja ja kirjaamme havaintomme opinnäytetyöhömmme. Työssä ei tule esiintymään [REDACTED] asiakkaiden nimiä ja eikä henkilöitä pysty tunnistamaan.

Pyydämme Teitä antamaan suostumuksenne haastatteluja varten. Haastattelujen kysymykset liittyvät hevostoimintaan [REDACTED] ja lasten/nuorten kokemuksiin kyseisestä toiminnasta.

Pyydämme Teitä täyttämään alla olevat kohdat ja toimittamaan täytetty lomake [REDACTED] mahdollisimman pian.

Lisätietoja:

Marika Leino
Sähköposti
Puhelinnumero

(Leikkaa tästä ja palauta alla oleva osa)

Lapseni _____ saa / ei saa

(lapsen nimi)

osallistua haastatteluun koskien sosiaalipedagogista hevostoimintaa

Paikka ja aika

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Valokuvauslupa

5.4.2011

Hei!

Haluaisimme käyttää yhtenä havainnointimenetelmänä valokuvausta ja videokuvausta. Valokuvat tulevat olemaan sellaisia, joissa lapsen/nuoren kasvot eivät näy, eikä heitä pysty tunnistamaan. Erillisellä luvallanne voimme ottaa lapsesta/nuoresta kuvia, joista heidät pystyy tunnistamaan.

Videokuva tulee vain ja ainoastaan [REDACTED], Marika Leinon ja opinnäytetyötä arvostelevalle opettajalle, Lenita Kumpulaisen nähtäväksi. Lopuksi kuvattu materiaali tuhoetaan.

Pyydämme teitä palauttamaan alla olevan osan täytettynä [REDACTED] mahdollisimman pian.

Lähtettäjä:

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Marika Leino

Sähköposti

Puhelinnumero

(Leikkaa tästä ja palauta alla oleva osa)

Lapseni _____	saa	ei saa	valokuvata
(Lapsen nimi)	saa	ei saa	videokuvata
	saa	ei saa	näkyä tunnistettavasti

Paikka ja aika

Huoltajan allekirjoitus